

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Lekens möjligheter att utvecklas i förskolan.

Vad är det som påverkar?

2012-01-02
Angelica Mäyränen

Inriktning:
Kulturellt meningsskapade genom musik, drama och rytmik
Kunskap och fantasi

Kurs:
LAU 390

Handledare:
Åke Lennar

Examinator:
Ingrid Pramling Samuelsson

Rapportnummer: HT11-2920-026

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen.

Titel: Lekens möjligheter att utvecklas i förskolan, vad är det som påverkar?

Författare: Angelica Mäyränen

Termin och år: Höstterminen 2011/2012

Kursansvarig institution: LAU390/ Sociologiska institutionen

Handledare: Åke Lennar

Examinator: Ingrid Pramling Samuelsson

Rapportnummer: HT11-2920-026

Nyckelord: miljön i förskolor, material, tid och rum, sociala lekregler, leken ett verktyg.

Sammanfattning

Syftet med uppsatsen är att visa på, hur man i förskolor påverkar barn i deras lek och utveckling genom material, tid och rum. Samt hur förskollärare idag ser på barns lek till möjligheter att lära och utvecklas i gemenskap. Frågorna jag ställer handlar om möjligheten att kunna använda leken som ett verktyg i förskolan för att uppnå läroplanens mål. Men även hur den yttre miljön påverkar barn när de leker och vad barnen lär i leken. Metoden för att komma fram till detta är att förstå andras tidigare forskning kring barns lek och lärande, men för att få dagens perspektiv på lek och lärande gjordes fem intervjuer på förskollärare med olika lång erfarenhet inom yrket. De intervjuades enskilt och sedan transkriberades deras ord ner på papper. Resultatet indelades i sju teman för att belysa deras aspekter på lekens möjligheter. Där menar förskollärarna att man kan använda den spontana leken för att uppnå ett specifikt mål ur läroplanen. I resultatet kommer även deras tankar kring miljöns påverkan fram. Under skrivandet av uppsatsen reflekterade jag och analyserade kring hur förskollärarna ser på lekens möjligheter för att lära i förskolan. Uppfattningen jag har fått med hjälp av tidigare forskning är att man kan uppnå fler mål ur läroplanen med hjälp av en meningsfull lek tillsammans med barnen. Jag tror att det går att vidga detta tankesätt med träning och vidareutbildning för att kunna beröra fler ämnen i leken. Detta är vad man kan behöva för att bli en inspirerande glädjefylld förskollärare, både för barnen och kollegorna.

Tack!

Jag vill tacka min goda vän Olle Örtenblad för hans tips och idéer, att han har funnits vid min sida och motiverat och inspirerat mig. Jag vill även tacka min familj som stöttat och peppat mig genom hela utbildningen.

Innehållsförteckning

Abstract	2
Tack!	3
<u>1. Inledning</u>	6
<u>2. Frågeställningar och syfte</u>	6
<u>3. Litteraturgenomgång och teoriansknytning</u>	7
Hur påverkar den yttre miljön barns lek?	8
Vad lär barn när de leker?	11
Vad är fenomenografi?.....	11
Vad är variationsteorin?	13
Vad menas med barns livsvärld?.....	14
Vad är meningen med leken?.....	14
S.Ö.T, samspel, ömsesidighet och turtagande	16
Att kunna samarbeta i leken barn och vuxna.....	18
<u>4. Metod</u>	18
Kort sammanställning på förskolläraernas bakgrund	21
<u>5. Resultat på sju teman</u>	21
Verksamhetens miljö	22
Material	24
Analys	25
Lekteoretiker som inspirerat	26
Analys	29
Känner du dig delaktig	31
Analys.....	33
Kan alla barn leka?	33

Analys	35
Vad utvecklar barn när de leker?	36
Analys	38
Hur påverkar vi barns lek?	39
Analys	41
Hur kan man använda leken som ett verktyg för att uppnå läroplanens mål?	42
Analys	44
6. Slutdiskussion	45
Hur påverkar miljön barns lek?	45
Vad lär barn när de leker?	47
Utvärdering	48
Yrkesrelevans.....	48
Referenslista:	49
Bilaga	50

1. Inledning

Under utbildningen har det väckts mer lust och nyfikenhet kring barn och deras fantastiska sätt att vara. Jag känner att båda inriktningarna, *Kulturellt meningskapande genom musik, drama och rytmik* och *Kunskap och fantasi*, har utvecklat mig. Jag har blivit starkare som individ men även i min roll som förskollärare.

I läroplanen (Lgr11) står det att ”Förskolan ska erbjuda barnen en trygg miljö som samtidigt utmanar och lockar till lek och aktiviteter. Den ska inspirera barnen att utforska omvärlden” det står även att ”Leken är viktig för barns utveckling och lärande. Ett medvetet bruk av leken för att främja varje barns utveckling och lärande ska präglade verksamheten i förskolan. I lekens och det lustfyllda lärandets olika former stimuleras fantasin, inlevelse, kommunikation och förmåga till symboliskt tänkande samt förmåga att samarbeta och lösa problem.”(Lgr11 s.6) Detta är en del av allt som står i den reviderade läroplanen 2010 jag anser att detta är mål som påvisar hur viktig leken är och att miljön vi befinner oss i påverkar oss.

Jag har i den följande uppsatsen koncentrerat mig kring två aspekter som berör barns lek i förskolan, vilka är: miljön, hur den påverkar i barns lek samt vad barn lär när de leker. Jag har även ställt mig frågan hur jag som förskollärare ska kunna använda leken som ett verktyg för att uppnå läroplanens mål. I följande text kommer jag att presentera tidigare teorier och forskning kring barns lek, genom en sammanfattande litteraturgenomgång. Efter det presentera jag fem intervjuer i sju olika teman vilka följs av sju lite kortare analyser. Slutligen har jag skrivit en diskussion där jag vill påvisa en personligare syn om vad jag utvecklats i under denna studiens gång, samt vad det jag anser vara viktigt kring mina tre frågeställningar.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet är att studera hur man i förskolor påverkar barn i deras lek, genom material, tid och rum. Samt belysa hur förskollärare ser på barns lek i förskolan som ett sätt att utvecklas. Frågeställningarna jag utgått ifrån är:

1. Hur påverkar den yttre miljön barn när de leker?
2. Vad lär sig barn när de leker?
3. Hur kan man använda leken i förskolan som ett verktyg för att uppnå läroplanens mål?

3. Litteraturgenomgång och teoriansknytning

Jag kommer i detta avsnitt kort sammanfatta vad tio olika forskare har skrivit om vad det kan finnas i vår närmiljö som påverkar barn och deras lek. Det är ett sociokulturellt perspektiv som dessa författare lutar sig emot. Jag har skrivit ett avsnitt för varje forskare, eftersom jag anser att det är relevant då jag vill visa deras likheter och olikheter.

Hur påverkar den yttre miljön barns lek?

Elisabeth Nordin-Hultman (2009) skriver om miljön och hur den påverkar barns subjektskapande. Hon menar att det finns ett synsätt idag som handlar om att det är barnen man ska åtgärda i första hand och inte pedagogiken. Hon har forskat i hur materialet och hur organisationen av tid och rum påverkar barn i både svenska och engelska förskolor - skolor. Hon har gjort en studie på sju svenska förskolor och fem engelska. Vilket jag vidare i texten kommer benämna som de svenska respektive engelska förskolor – skolorna.

Nordin-Hultman (2009) skriver att det kan uppstå problematik när man ser på miljön i vår verksamhet idag. Vi ser den på ett sätt som gör att vi tar miljön för givet och att det ska vara så som det alltid har varit. Material i vår omgivning tolkar vi människor på olika sätt, antingen förstår vi direkt dess syfte eller så kan vi framstå som passiva och okoncentrerade. Hur vi förstår materialet påverkar hur vi uppfattas som positiva eller negativa människor av både andra och av oss själva. Nordin-Hultman (2009) skriver om hur barn ser på sig själva kan vara beroende på det sammanhang och den miljö som dem befinner sig i. Under ett historiskt perspektiv så har man exempelvis delat in material i fem olika klassificeringskriterium dessa är: utvecklingsområden, en specifik aktivitet som materialet är tänkt att användas i, åldersanpassad, könspecifika och föreställningsbara. Dessa kriterier kan hämma barns utveckling enligt Nordin-Hultman (2009).

Nordin-Hultman (2009) har gjort en undersökning på förskolan - skolans miljö ur två aspekter, vilka är: materialet, alltså vad verksamheten är utrustade med, samt hur tiden används i rummen. I den förstnämnda ger hon två perspektiv på materialet, som är avsedda för barnens aktiviteter och lärande. Hon menar att förskolorna är ”rikt” utrustade med material, samtidigt som barnen är begränsade för att kunna använda materialet i förskolan - skolan. Det material som barnen använder kan upplevas som ”ganska ena handa och föga utmanande” enligt Nordin-Hultman (2009, s.71). Under den andra aspekten skriver hon om tid, rum och materialets reglerande. Hon menar att de pedagogiska verksamheterna är på något sätt planerad i tid och rum. Rummen är planerade på samma sätt nu som förr det är förutbestämd vad man ska leka i respektive rum. Nordin-Hultman (2009) skriver om hur man schemalägger alla aktiviteter och rutiner, i de sju svenska förskolorna, som exempelvis samling och utevistelse. Hon menar att detta kan göra att barnen blir undermedvetet påverkade av en styrning eftersom de behöver anpassa sig till dessa fasta rutiner. Hon skriver att dessa rutiner påverkar även barnens inflytande på tid, rum och aktivitet.

I boken Pedagogiska miljöer och subjektskapande skriver Nordin-Hultman (2009) i sammanfattningen hur hon kommer fram till att dessa svenska skolor är sparsamma och begränsade. Vilket hon menar kan göra det svårare för barnen att skapa sig en relation med omgivningen med hjälp av materialet. Hon skriver att materialets utbud har en begränsning som är otillgänglig för barnen. När det är otillgängligt menar hon att barnens möjlighet till variation blir liten. Möjligheterna att problematisera aktiviteterna på olika sätt blir inte så stora, man hittar inte nya lösningar. I studien, mellan de svenska och engelska skolorna, har hon kommit fram till att materialet i de svenska skolor betraktas som ” diskret, svalt och

neutralt.” Hon skriver att när det är ont om material eller om materialet är ointressant så orkar inte barnen använda det under en längre tid. Vilket kan uppfattas som om barnen skulle ha koncentrationssvårigheter och/eller att de kräver mer uppmärksamhet. Nordin-Hultman (2009) skriver om den skapande verksamheten som det mest varierande materialet för barn här i Sverige. Tyvärr är det så att materialet ofta är placerat på ställen där barnen inte själva kan nå dem, vilket resulterar i att det sällan blir använt. Hon skriver även om hur lite material det finns när det kommer till, naturvetenskap och teknik, vilket är synd eftersom barnen då får mindre chans att utveckla sig i aktiviteter som har experimenterande och laborerande inslag. Hon skriver att i Sverige finns det gott om material för t.ex. rörelse inomhus, grovmotorik, vilka är avsedda för hela kroppen.

Hillevi Lenz Taguchi skriver ett kapitel i boken VARFÖR PEDAGOGISK DOKUMENTATION (1997) om hur den yttre miljön påverkar oss, organisationen av rummet och materialen. Hon börjar med att förklara hur miljön påverkar oss genom att beskriva hur man sätts i relation med rummen man stiger in i. Hon menar att alla saker som finns i ett rum ger oss en känsla av innebörd och mening, eftersom man har en förståelse till tingets funktion. Detta är en mycket viktig aspekt för att kunna skapa sig en helhetssyn på barn och barns behov menar Taguchi (1997). Taguchi (1997) skriver om en pedagogisk ledare, inom Reggio Emilia pedagogiken att alla rum har sin kod och det är viktigt att förstå koden för att veta vad man ska göra i rummet. Med detta menar hon alltså att vi bestämmer rummet men att rummet även bestämmer över oss. Rummet är inte bara en plats för oss att kommunicera i utan rummet kommunicerar även till oss. När ett barn kommer in i ett rum som redan är möblerat på ett tematiskt sätt så förmedlar detta rummet vad som förväntas att vi ska göra där. Vilket innebär att vi måste förstå vad rummet förmedlar (Taguchi, 1997).

Lev Semenovic Vygotskij (1995) var en man som levde på 1900-talets början, han blev endast 38 år gammal då han dog i tuberkulos 1934. Han var den viktigaste nytänkaren i sovjetisk psykologi. Han menade att vi beskriver hur vi skapar våra föreställningar genom att vi tolkar och gestaltar vår verklighetsbild. Vygotskij (1995) menade att fantasiprocessen är en tolkningsprocess och att den är svår med alla förvandlingar, särskiljanden, omgrupperingar, förtätningar, krympningar och överdrifter (Vygotskij, 1995, s.9). Enligt vad Gunilla Lindqvist (1996) skrev om Vygotskij så började han observera människans förhållande till litteratur och konst, vilket var en ingångspunkt till hans kulturhistoriska teori. Vygotskij (1995) menade att genom reproduktion (återskapa) och produktion (kreativitet) skulle alla människor kunna vara kreativa aktörer, just för att skapa något nytt. Han menar att fantasin är något som varken är primitivt eller metafysiskt, att när vi använder en medvetandeform som fantasin är, är det en kombination mellan verklighet och kreativitet. Vygotskij (1995) jämförde leken med en kameras funktion, han menade att om kortets negativ är leken, är den framkallade bilden vardagens verklighet. Med hjälp av erfarenheter, alltså våra upplevelser det vi ser eller hör, får vi en möjligheten att fantisera (Lindqvist 1996; Vygotskij 1995). Enligt Vygotskij (1995) är vår hjärna □ inte bara ett organ som bevarar och reproducerar våra tidigare erfarenheter, den är också ett organ som kombinerar, som kreativt bearbetar och skapar nya situationer och ett nytt beteende av element ur dessa tidigare erfarenheter” (Vygotskij 1995 s.13). Vygotskij menar att barn återskapar det de har sett och hört och bearbetar situationer de varit med om.

Alltså att barnen härmar det som den sett vuxna göra men med det menas inte att barnen leker exakt så som verkligheten har visat. Barn sätter ihop olika händelser med varandra och med det ökar både fantasin och kreativiteten. Vygotskij (1995) menar att ju rikare en människas erfarenhet är desto mer material finns det för att fantisera. Barns fantasi är fortfarande kravlös, men ändå fattigare än en vuxens. Detta gör det ännu viktigare för pedagoger/vuxna att vidga barns erfarenhetsvärldar genom att t.ex. låta barnen uppleva och utveckla sina sinnen, se, höra, känna osv. Fler erfarenhetsvärldar ger alltså barnen fler verklighetselement som kan utvidga deras förmåga att fantisera. Fantasins får då en mer betydelsefull och produktiv förutsättning. Vygotskij (1995) skrev om hur viktigt det är med barns sociala miljö för deras allmänna utveckling och mognad. Han menade att man kan se hos barnet när de leker vad de upplevt.

Vygotskij intresserade sig för vad barn kan lära sig själva eller vad de lär när de är i samverkan med en vuxen. Denna teori utvecklade han med ett synsätt som han kallade för den proximala utvecklingszonen. I den proximala utvecklingszonen menade Vygotskij att man som vuxen har en förutsättning att bemöta barnen på deras egna kunskapsnivå så att man kan utmana barnen till en vidareutveckling. Språket är en nyckel för att denna utveckling ska kunna ske (Vygotskij, 1995).

I boken *Fantasi och kreativitet i barndomen* (1995) skriver Vygotskij om dramatiska former vilket han menar står leken närmast av alla skapandeprocesser. "Theater- skills" som improvisation av något fenomen barnen upplever i rollekar. Han skrev även om hur viktigt det är att själv få förbereda en pjäs, att skapa eget material och hur detta påverkar pjäsen/leken. Detta ger barnen en större möjlighet att utveckla leken i en gemenskap. Dessutom får materialkonstruktioner en annan mening då barnen diskuterar vad lekens innehåll kommer att gå ut på. Då de samtalar om b.l.a. rollekens karaktärer (personer). I leken har barn flera roller från att vara självaste huvudpersonen i en lek till att agera dekoratör som när man skapar miljöerna och detta är något man lär sig. Vygotskij (1995) skriver att det viktigaste är inte slutprodukten av skapandet utan att de skapar något överhuvudtaget, eftersom det är då de övar sig i fantasi och förverkligandet. Han poängterar hur viktigt det är att barnen själva skapar och tillverkar materialet eftersom de då känner att de själva får en starkare betydelse i leken. Man får en starkare självkänsla när man väl ska spela upp "pjäsen." Barnen skapar fiktiva situationer vilket även är ett medel för att utveckla abstract tänkande enligt Vygotskij (1995).

Ingrid Pramling Samuelsson och **Sonja Sheridan** skriver om miljöns utformning i boken *Lärandets grogrund* (Pramling Samuelsson och Sheridan, 2006), om att barn mår bra av att vistas i en miljö som håller tydliga rutiner. Det är viktigt att små barn vet vad som händer under en dag på förskolan eftersom det ger en trygghetskänsla. De menar samtidigt att dagarna ska innehålla spontanitet och flexibilitet. Pramling Samuelsson och Sheridan (2006) skriver om hur viktigt det är att möblera rummen tillsammans med barnen eftersom det kan stimulera till aktiviteter samt att det kan ge en känsla av självständighet. Vilket i gengäld kan

ge barnen möjligheter att välja vilka lekar, vad för samtal och social samvaro som ska finnas i de olika rummen (Pramling Samuelsson och Sheridan, 2006)

Vad lär barn när de leker?

Vad är fenomenografi?

Ingrid Pramling Samuelsson är professor i pedagogik och har inriktat sig mot de yngre åldrarna, **Maj Asplund Carlsson** är litteraturvetare och lektor i pedagogik och båda arbetar

på Göteborgs universitet. De skriver om vad fenomenografin går ut på så här, fenomenografi är då man som vuxen utgår ifrån barns erfarenheter. Ingrid Pramling Samuelsson skrev en avhandling 1983, (*The Child's Conceptions of Learning*), som handlar om barns eget medvetande, om sitt lärande, vilket är kärnan i fenomenografin (Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson, 2003). Fenomenografin innebär tre principer för förskolepedagogiken, den första är □ Att skapa och fånga situationer omkring vilka barn kan tänka och tala.” Den andra är □Att få barn att tänka, reflektera och uttrycka sig, verbalt och på andra sätt.” Den tredje är □Att ta till vara mångfalden av barns idéer” (Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson, 2003, s.58). De menar att man ska ta reda på hur barn skapar mening och förståelse för ett specifikt fenomen, och med fenomen menar de något lärande. Man ska visa en tillåtande och intresserad attityd för barnet eftersom man vill lära sig om barnets tankar. Sen ska man tillsammans undersöka vilka sätt det går att uppfatta detta fenomen på. Man kan ställa sig frågan, hur tänkte barnet nu? Även ställa frågor till barnet om fenomenet och visa sig nyfiken som pedagog (Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson, 2003).

Silwa Claesson (2007) är lektor inom didaktik och docent i pedagogik, hon skriver att fenomen i fenomenografin är allt ifrån hur man lägger additioner till hur man uppfattar döden. Det handlar om att få reda på människans sätt att tänka om något eller hur de uppfattar något (Claesson, 2007). Vilket man kan göra genom att ställa öppna frågor, som när man arbetar med metakommunikation eller då man gör en djupintervju (Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson, 2003). Man tror sig då veta hur en annan person uppfattar sin omvärld, och då kan man hjälpa den att utvecklas vidare. Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003) skriver om hur man kan få reda på barns tankar genom samtal, drama, lek och målningar. När man närmar sig barns livsvärld kan man skapa lärande situationer med utgångspunkt ifrån barnens egna tankar och idéer. Vilket gör att det blir lättare för barnen att utvärdera och reflektera kring fenomenet. Det viktigaste inom fenomenografin är att göra det osynliga synligt. Sen skriver Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson, (2003) att det är viktigt att vara medveten om att barn lättast lär av varandra, samt att det är lättast att kunskap lärs in när barn och pedagoger befinner sig i samma tankevärld. De menar även att det är viktigt att vara väl förberedd på allt som kan hända i en barngrupp. Som pedagog ska man kunna sitt ämne så att alla spontana situationer används till lärande. När man vet vilka förkunskaper barnen har om ämnet kan man utveckla barnen i deras lärande. Det är då det är viktigt att barngruppen håller ett respektfullt klimat, så att alla känner sig trygga. I forskningen kom Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003) även fram till att det är viktigt att man arbetar på flera olika sätt för att konkretisera tankar och idéer, och egna reflektioner om lärandet som skett. Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003) menar att man kan arbeta med detta genom att leka, dramatisera, teckna och använda musik som variation på olika arbetsätt. Forskningen påpekar även vikten i att dokumentera, eftersom det är en stor och viktig del i att konkretisera arbetsprocessen. De menar att genom att använda barnens egna alster som en allmän beskådning kan de själva följa utvecklingen i ämnet/temat. Med hjälp av sådan dokumentation kan man se sitt lärande visuellt både enskilt och i grupp. Barnen kan berätta och reflektera över sina verk, och i och med det sätter de ord på sina alster, det som är osynligt (Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson, 2003).

Barn använder sig av språket, kroppen och material av olika slag för att gestalta sina erfarenheter. Detta gör att deras värld blir meningsfull enligt Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003). Det som olika författare har skrivit under åren är att barnen tränar på vad de redan vet i leken och de tränar på sin självkontroll och i att samarbeta. Barnen utvecklas emotionellt genom att de ofta tränar sig på situationer eller på att klara av saker tills de behärskar det. När man leker finns det otroligt många regler att följa, det handlar om hur man i rolleken, eller i samleken förhåller sig till varandra. Barn förbereder leken genom att kommunicera med varandra. Generellt är det ett barn som tar initiativet för att starta upp leken genom planering. Planeringen kan handla om hur leken ska vara, vilket material som finns att använda, var de ska leka någonstans, vem får vara med i leken osv. Under lekens gång så tränar barnen sig i att förhandla och omförhandla lekens regler genom att kommunicera och diskutera om bl.a. lekens innehåll. Barn lär sig att dramatisera speciellt då de leker att man är någon annan, vilket man gör i rollekar. Detta verkar leda till att man lättare kan uttrycka och hantera sina egna och andras känslor (Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson, 2003).

Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003) har forskat en längre tid och kommit fram till ett förhållningssätt som kan hjälpa pedagoger att lära barn i förskolan. De har kommit fram till att kommunikation och barns agerande är det mest framträdande. Att tillsammans med barnen engagera sig, undersöka, konstruera, uttrycka sig i symboler och bilder. Visa på olika lösningar när problem uppstår mellan barn och/eller när de själva inte kan se andra möjligheter. Allt detta hjälper barn till att själva "klä sina tankar i ord." Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003) menar att när barn kommunicerar med sin omvärld är det ett sätt för dem att visa var deras uppmärksamhet ligger. Det är därför ytterst viktigt att det finns en tillåtande attityd mellan barn och pedagoger, att barnen känner tillit till den vuxna och andra i sin närmiljö. Det är genom kommunikation som barn skapar sig en egen uppfattning av fenomen. Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003) har sett i sin forskning att det inte är självklart för barn att förstå sig på andras perspektiv, inte heller är det självklart för barn att förstå sig på variationer om olika sätt att tänka, utan träning i det.

Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003) har forskat en längre tid och kommit fram till ett förhållningssätt som kan hjälpa pedagoger att lära barn i förskolan. De har kommit fram till att kommunikation och barns agerande är det mest framträdande. Att tillsammans med barnen engagera sig, undersöka, konstruera, uttrycka sig i symboler och bilder. Visa på olika lösningar när problem uppstår mellan barn och/eller när de själva inte kan se andra möjligheter. Allt detta hjälper barn till att själva "klä sina tankar i ord." Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003) menar att när barn kommunicerar med sin omvärld är det ett sätt för dem att visa var deras uppmärksamhet ligger. Det är därför ytterst viktigt att det finns en tillåtande attityd mellan barn och pedagoger, att barnen känner tillit till den vuxna och andra i sin närmiljö. Det är genom kommunikation som barn skapar sig en egen uppfattning av fenomen. Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003) har sett i sin forskning att det inte är självklart för barn att förstå sig på andras perspektiv, inte heller är det självklart för barn att förstå sig på variationer om olika sätt att tänka, utan träning i det.

Vad är variationsteorin?

Ingrid Pramling Samuelsson och Maj Asplund Carlsson har skrivit en bok tillsammans som heter *Det lekande lärande barnet, i en utvecklingspedagogisk teori* (2003). Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003) poängterar i deras studie om hur viktigt det är att se variation i förskolan eftersom barn lär sig genom att få en variation i vardagen. När barn får höra andras perspektiv så får de även en bredare världsuppfattning och i och med det även erfarenheter. I detta kan pedagogen bidra med att barnen blir medvetna om sitt eget lärande. Det handlar om att skapa en förståelse över hur en uppkommen situation kan utveckla barns förmåga att vara flexibla och ödmjuka mot andra (Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson, 2003).

Variationsteorins främsta funktion förklaras enklast genom att säga att barn lär sig urskilja saker i sin närmiljö. Exempelvis om ett barn säger ordet katt för första gången då har det endast lärt sig uttala ordet. När barnet ska få en förståelse av själva ordets betydelse behöver det få en variation på ordet, man kan visa bilder på flera olika katter och då får barnet höra ordet igen till bilderna. Men sen är det viktigt att visa en variation på djur så att barnet inte tror att alla djur som har fyra ben och svans är en katt. Man kan ju förstå att t.ex. en katt, en hund och en häst är lik varandra på bilder eftersom de har liknande kroppsformer. När barnet ser dessa djur och hör de olika orden benämnas kan de lättare förstå skillnaden mellan djuren. Sen när barnet väl förstått vad en katt är kan de lättare lära sig att se skillnaden, varianter på olika arter (Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson, 2003).

Vad menas med barns livsvärld?

Eva Johansson är professor inom pedagogik och skriver om barns livsvärldar och vad det betyder. Hon är inspirerad av den franske psykologen Maurice Merleau-Ponty. Johansson skriver om detta i boken *Små barns etik* (Johansson 2003) och menar att livsvärlden är där natur och samhälle, kultur, historia och subjekt förenas. Alltså där det kollektiva och det individuella bildar en helhet. Alla dessa olika delar påverkar och påverkas av varandra. Johansson (2003) menar att vår livsvärld är en referenspunkt för alla våra erfarenheter. Det är den värld vi lever i som vi skapar starkast kunskap i vilket går före all abstract kunskp. Hon menar att livsvärlden är det som är i oss eftersom det är allt som vi upplever, ser och hör. Hon menar att vår livsvärld är något socialt eftersom vi delar den med andra. Livsvärlden är alltså den referensram som alla människor har att relatera till (Johansson 2003).

Vad är meningen med leken?

Annica Löfdahl är fil. Dr i pedagogik och forskare vid Karlstads universitet. Hon har forskat om förskolebarns utveckling och meningsskapande. Grund till boken *”Förskolebarns gemensamma lekar – Mening och Innehåll*, (2009) ligger en etnografisk studie av leksituationer med förskolebarn i åldrarna tre till fem. Hon har använt sig av fältstudier, video observationer och samtal för att senare analysera dessa med stöd ifrån sociokulturella teorier

och perspektiv. Löfdahl (2009) skriver att mening är inget som finns färdigt att använda utan det uppstår genom processer som sker inom kulturer. Hon skriver att när barn skapar mening i leken skapar de förståelse för och innebörd i det sammanhang som de befinner sig. Hon menar att meningsskapande kan ses som en variant av lärande. Löfdahl (2009) förklarar att det är viktigt att kunna dramatisera i gemensamma lekar, eftersom den dramatiska leken skapar en påhittad verklighet för barnet. Barn leker med spänning och intriger, det är det man kallar för rollek. Den dramatiska lektypen kan även innehålla något som kallas för senso - motorisk lek vilket innebär att istället för att inta olika roller så leker man i rörelsens tempo och rytm vilket skapar en annorlunda verklighet. Det oohämmade rörelsebehovet och växelverkan mellan spänning och utlösning är en del av lekens karaktär” (Löfdahl, 2009, s. 41). Med denna senso - motoriska lektypen så får dramatiseringen en annan mening i att hitta upplevelser. Löfdahl (2009) skriver om kamratkulturens vikt eftersom det är tillsammans med andra som man utvecklas. Man utvecklar alltså en känsla för den sociala strukturen. Löfdahl (2009) menar att det är lättare för barn att förstå andra barn, än vad det är att förstå vuxna. När barn försöker förstå vuxna skapas en förvirring och osäkerhet som de behöver reproducera i de aktiviteterna som de har med sina kamrater, de löser och tar kontroll över problemen.

Löfdahl (2009) har gjort en studie där hon har observerat barn i deras lek. Hon har både samtalat i och om leken med barnen för att försöka förstå deras perspektiv och har då kommit fram till att leken oftast är oplanerad och att den oftast uppstår i stunden. Leken är en omedelbar händelse som är svårt att återberätta i en annan form när den tagit slut. När hon pratade med barnen i leken kunde de ge henne en detaljerad bild av händelser och innehåll. Hon ställde frågor som rörde leken, vad de hade för roller och vad de använde materialet till osv. Detta kan vara svårt för vuxna att se och förstå om man sitter bredvid och observerar. Om man som vuxen inte får en logisk orsak och verkan så är det svårt att se lekens mening och innehåll. Vi vuxna har gärna ett logiskt tänk när vi tittar på leken, för att vi ska kunna förstå den. Löfdahl (2009) har frågat barnen vad det är för lekar de leker om de kan kategorisera dem eller benämna dem vid namn, men det verkar vara orelevant för barnen eftersom leken finns där ändå. Det verkar vara så att för barn finns det en helhet och ett sammanhang, fast att den är spontan och på så sätt blir den relevant i stunden, så som den formas. Löfdahl (2009) skriver att det även kan finnas en annan orsak till varför det är svårt för barnen att sätta namn på leken. Det kan vara så att leken oftast leks av många barn och då har den inte samma betydelse för alla deltagarna. Leken kan alltså tolkas på lika många sätt som det finns deltagare.

Det är viktigt att se leken som ett lärande eftersom det är genom lek som man kan se vilka kunskaper barnen redan har. Hur ny kunskap problematiseras och på så sätt kan man även bli medveten om vad som är viktigt för barnen just nu. Vilket man kan göra genom att lyssna och iaktta och analysera samtalen i leken. Med det skaffar man sig en bild av barnens meningsskapande. När man kommunicerar med barnen direkt i leken kan man koppla ihop händelser med känslor menar Löfdahl (2009). Men för att förstå hur leken påverkar barnen behöver man även förstå vilka förutsättningar som är viktiga. Man behöver observera hur barnen behandlar innehållet i lek, vilka frågor och svar de gestaltar för att få mening i leken.

S.Ö.T, samspel, ömsesidighet och turtagande

Psykologen Birgitta Knutsdotter Olofsson (2010) skriver i ett kapitel i boken *Leka för att lära* om vad barn lär sig i lek. Hon har gjort flera studier om leksignaler och sammanfattar dess innebörd i kapitlet. Leksignaler är något man måste lära sig i en social samvaro vilket även är kulturellt påverkat. Man måste förstå leksignalerna för att kunna samspela med andra. Knutsdotter Olofsson (2010) berättar att leken har en tydlig början och ett tydligt slut, och innehåller tydliga regler, t.ex. om man leker att man åker en snabb racerbil kan passageraren inte bara hoppa ur bilen och gå iväg. När man leker kan man öva sig i och testa allt som är förbjudet i verkliga livet. Hon menar att allt är möjligt och tillåtet i leken. Man lär sig de sociala reglerna vilka är S.Ö.T – Samförstånd, Ömsesidighet och Turtagning (Knutsdotter Olofsson 2010, s.76), med samförstånd menar hon att barn är överrens om vad man leker, med ömsesidighet menar hon att leken utspelar sig på lika villkor oberoende på ålder och styrka och turtagning är då när barnen turas om, vem som ska bestämma och hur leken ska lekas. Hon menar att i leken kan man nå alla barn, det är en bakomliggande kraft som öppnar de flesta stängda dörrar. Knutsdotter Olofsson (2010) pratar i detta fall om de barn som man brukar kalla för problembarn. Alltså de barn som kallas problembarn just för att de stör i andras lekar, hon menar att det kan finns en orsak som går att göra något åt. Det kan vara så menar Knutsdotter Olofsson (2010) att dessa barn inte förstår sig på de sociala lekreglerna och i och med det så händer saker som förstör leken för andra.

Knutsdotter Olofsson (2010) skriver att leken är ett sätt att transformera verkligheten till något annat. Allt går att förvandla, man blir någon annan och man befinner sig någon annanstans kanske i någon annan tid. Att kunna förverkliga verkligheten till något annat är grunden för mänsklig intellektuell aktivitet. När man är djupt inne i en lek så befinner man sig i ett annat medvetandetillstånd, och när man är så inne i en lek försvinner tiden ifrån en. Knutsdotter Olofsson (2010) menar att när barn befinner sig i detta tillstånd så kan man se kännetecknen på detta genom att barnens kinder blir alldeles rosiga och de pratar med en annan ton i rösten och har en lite sänkt blick så att omgivningen inte stör deras magi. Hon menar att för att denna magiska stund i leken ska kunna skapas så behöver man känna trygghet. Eftersom så fort man är osäker ställer man sig gärna bredvid leken för att titta på, man vågar helt enkelt inte släppa på kontrollen. För att man ska kunna hitta detta medvetandetillstånd behöver man tid och en plats som är fri från förstörelse, Knutsdotter Olofsson (2010) skriver att barn gärna letar upp ställen där de kan leka ostört. Hon menar att det är pedagogernas ansvar att se till så att leken inte blir störd.

Knutsdotter Olofsson (2010) skriver att när barn använder sin fantasi, utvecklas leken och de blir påhittiga. Hon menar att utan fantasi kan inga nya tankar tänkas och inga nya idéer kan födas. Alltså när leken utspelar sig så sker ofta en omedveten inläring, ett omedvetet klargörande, undersökande och experimenterande. När barn leker det de varit med om, sett eller hört, använder de sitt minne för att utveckla dessa erfarenheter till ord, rörelser och de hittar material, eftersom det blir en rolig samvaro genom associationer. Barnen får en tydligare och mer organiserad minnesbild som de kan integrera med. Hon menar att detta kan

bli tydligare om en pedagog pratar med barnen om leken och bekräftar det roliga (Knutsdotter Olofsson, 2010).

Eftersom leken inte är på riktigt behöver barnen lära sig att uppfatta de metakommunikativa signalerna som rör sig kring leken. Knutsdotter Olofsson (2010) skriver att barn lär sig att visa sina kamrater tydliga markeringar när det är lek eller verklighet. Hon skriver att barn pratar i olika röstlägen och i olika tempusformer beroende på om det är i leken eller om det handlar om leken eller när de pratar om vad leken ska utspela sig om. I leken kan barnen ge uttryck för flera känslor och tankar så som omsorg, kärlek, aggression och rädsla. Barnen är uppriktiga i alla roller som de leker (Knutsdotter Olofsson, 2010).

Knutsdotter Olofsson (2010) poängterar även hur viktigt det är med en vuxens närvaro då det kan hända att barnen inte riktigt förstår vad de har fått för erfarenheter från verkligheten. Det kan leda till konflikter eftersom det lätt kan uppstå missförstånd när man inte kan förklara vad det är man vill leka. Knutsdotter Olofsson (2010) och många fler forskare är överrens om att när barn leker skapar de sig en social kompetens. När man leker med andra människor lär man sig även att leva med andra människor. De barn som utvecklat sin lekförmåga har visat sig kunna tänka och känna av sina kamrater, de har lärt sig empati och de visar varandra respekt. Detta sker först när man lärt känna varandra, när man förstår varandras leksignaler. När man leker tillsammans lär man sig vad det andra barnet tycker är roligt och vad de tycker är läskigt. Nordin-Hultman(2009) skriver att när barn hamnar i en konflikt, i leken, måste de reda ut konflikten innan de kan leka vidare, ibland blir det så att leken försvinner om de inte kan komma fram till en lösning.

Om vi går tillbaka till vuxnas närvaro i leken och om hur viktig den är så menar Knutsdotter Olofsson (2010) inte att pedagogen alltid ska delta. Hon skrev en rapport, Varför leker inte barnen, och i den forskningen som gjordes då kom hon fram till tre principer om hur vuxna kan hjälpa barn när de leker. Den första handlar om att se till att leken får vara ostörd, att undvika avbrott så som rutiner. Den andra principen handlar om att se till att barnen inte blir störda av andra barn, att de inte stör varandra när de leker. Den tredje principen är att vuxna ska kunna delta i barnens lek på barnens villkor. Man ska kunna vara en medlekare som hjälper barnen att följa de sociala reglerna och stödja dem i deras lek. Knutsdotter Olofsson (2010) berättar om pedagoger förr i tiden som har passat på att göra annat i verksamheten såsom städning, kopiering m.m. medan barnen leker själva. De har bara varit med när det uppstått konflikter mellan barnen, de har då gått in emellan och medlat, vilket oftast slutat i att leken får ett abrupt slut. Hon skriver att den som tror att lek bara är lek misstar sig totalt, leken är oordning, vild och rörig ena stunden och nästa stund är leken den som skapar ordning och meningsfullhet (Knutsdotter Olofsson 2010).

Knutsdotter Olofsson (2010) skriver att det är viktigt att leken fortsätter och utvecklas vilket den kan göra när pedagogerna deltar och har en medveten ledning. Oftast är det så att barn inte kan leka från början, men om en pedagog visar hur man leker och visar hur leksignalerna ter sig, hjälper till att hålla ordning på lekreglerna och lär barnen lekkoderna kan barn lära sig hur man leker. Något som kan vara viktigt i leken är en vuxen som hjälper till att uppfylla barnens önskemål, t.ex. som att skapa det material som behövs för att kunna återskapa verkligheten så trovärdig som möjligt, t.ex. genom att fixa bibliotekskort, körkort eller

liknande. Knutsdotter Olofsson (2009) beskriver hur viktigt det är att pedagogen stannar kvar i leken om man startat upp den. Man ska försöka att undvika tankar som, nu verkar det som att leken fungerar, och går därifrån. Eftersom detta oftast leder till att leken dör och kan då inte återuppstå utan pedagogens insats (Knutsdotter Olofsson 2010).

Att kunna samarbeta i leken barn och vuxna

Pedagogen Gunilla Lindqvist har skrivit en avhandling ”Lekens möjligheter” (1996) och utgår ifrån ett gestaltande arbetsätt, alltså lekpedagogik vilket engagerar både barn och vuxna tillsammans. Hon skriver i boken om de estetiska ämnena som en central punkt, att låta leken samarbeta med olika kulturformer såsom böcker och film t.ex. Pippi Långstrump och Emil i Lönneberga. Hon menar att man kan ge leken en ny betydelse i både förskolor och skolor genom att skapa lärande tillfällen. Lindqvist (1996) skriver att med hjälp av lekens form kan både barn och vuxna få en gemensam medvetenhet om det de skapat tack vare förmågan att fantisera, vilket innebär att man får en hanterbar värld att lära i tillsammans. Hon menar att det är med hjälp av fantasin man kan skapa sig en föreställningsvärld och genom att kombinera intryck från verkligheten, skapar vi en tolkningsprocess tillsammans med barnen. Lindqvist (1996) gjorde en studie under ett år på ett daghem i Karlstad. De hade ett kulturellt lektema, ifrån en bok. Under studiens tid kom Lindqvist (1996) fram till olika principer för att ett sådant lektema ska kunna genomföras igen. Hon såg hur viktigt det är för barns lärande att en vuxen deltar i leken. Hon menar att när man leker i en gemensam lekvärld, vuxna och barn, kan man utveckla leken till ett lärande. Det behövs ett gemensamt kulturellt sammanhang mellan barn och vuxna, för att man ska kunna förstå varandra. Den lekvärld vuxna skapar tillsammans med barnen ska vara fysiskt påtaglig, som lekmiljö även efter dramatiseringen. Det behövs ett rikt tema som berör barns intressen, för att leken ska kunna utvecklas vidare. Temat behöver alltså innehålla dramatik, konflikter och äventyr. Det behövs t.ex. en bok som innehåller flera tolkningsmöjligheter för att intresset ska orka fortsätta. Under studien kom de fram till att det var pedagogernas karaktärer som var i huvudsak fokus för barnens lekar efteråt, vilket de tror beror på att de förde en dialog med barnen medan de dramatiserade, de tog med barnen i den fantasin de skapat (Lindqvist, 1996).

4. Metod

I följande avsnitt kommer jag att beskriva hur jag har gått till väga för att få dagens förskollärares perspektiv på de tre frågorna i frågeställningen. Jag kommer att beskriva min process, hur det hela började, varför det blev dem områdena som det blev. Samt varför jag valt den metod jag gjort för att besvara frågorna. Jag kommer även kort förklara tanken bakom de olika frågorna jag ställde under samtalsintervjuerna.

Jag började söka efter aktuell litteratur som berörde de två aspekterna, miljön och lek i förskolan. Jag funderade på om och hur dessa har en koppling. Jag sökte efter litteratur både på biblioteket i kommunen där jag bor, men även hemma i bokhyllan. När jag läst litteraturen fann jag dessa två aspekter ännu mer intressanta. Jag funderade på frågeställningar som berör de två områdena. Mina två första frågor blev: Hur påverkar den yttre miljön barn när de leker? och Vad lär sig barn när de leker? När jag formulerat dessa två frågor tyckte jag att det även skulle passa in med en tredje fråga. Jag trodde att denna skulle kunna koppla ihop leken och miljön på ett sätt som berör förskollärare idag. Den tredje frågan är: Hur kan man använda leken i förskolan som ett verktyg, för att uppnå läroplanens mål? När jag kände mig nöjd med frågorna började jag fundera på hur jag får svar på dessa tre frågeställningar. Jag ville inte bara få svar genom litteratur utan önskade även få dagens förskollärares perspektiv på frågeställningarna. Så med detta i bakhuvudet började jag nu fundera på om jag skulle utföra enkätundersökningar eller om jag skulle utföra samtalsintervjuer för att komma så nära förskollärares perspektiv som möjligt. I boken *Metodpraktikan, KONSTEN ATT STUDERA SAMHÄLLE, INDIVID OCH MARKNAD* som Esaiasson, Gilljam, Oscarsson och Wängnerud (2010) har skrivit beskriver dem flera olika sätt att utföra frågeundersökningar på. De menar att det beror på vilken information man söker. Det avgörande blev då jag bestämt mig för att göra samtalsintervjuer. Det som avgjorde var vilken typ av information jag ville ha. De skriver att informationen har antingen informant- eller respondentkaraktär. Jag bestämde då att det var en respondentundersökning jag sökte. Vilket innebär kort sammanfattat, att man vill få svarspersonernas egna tankar och dess åsikter kring de aktuella frågorna. Detta resulterade alltså i att undersökningen har fått en respondentkaraktär. Hur valde jag intervjupersonerna? Jag visste att det var förskollärare jag ville ställa frågor till, så när jag träffade en förskollärare jag mött tidigare under utbildningen så frågade jag henne om hon skulle vilja ställa upp på en intervju, och det ville hon. Detta medförde att de personer jag intervjuat blev slumpmässigt utvalda. På hennes arbetsplats träffade jag ytterligare två förskollärare och frågade dem om de ville bli intervjuade om leken. Med dessa tre personer förstod jag att det skulle behövas fler intervjuer för att uppnå en mer trovärdig undersökning (Stukat 2005). Vilket gjorde att jag ringde till en förskolechef och presenterade mitt ärende. Jag frågade henne om hon visste någon som skulle vilja ställa upp på en intervju om lek och miljö. Jag blev rekommenderad en förskollärare och ringde henne, hon tyckte att det lät intressant och ställde upp. Genom henne fick jag ett till namn och numer att ringa. Vilket har resulterat i fem intervjuer med fem förskollärare på tre förskolor. *Informationskravet* genomfördes då jag presenterade vad intervjuerna skulle handla om. *Konfidentialitetskravet* uppfylldes då jag berättade om den anonymiteten som förekommer, att varken namn eller arbetsplats kommer att dokumenteras ner i uppsatsen (Stukat 2005).

När jag bokade in möten med intervjupersonerna började jag att formulera intervjufrågorna och utgick då ifrån en intervjuguide (Esaiasson, mf.l 2010). Först delade jag upp intervjufrågorna i tre delar (se bilaga) inledningsfrågor, verksamhetsfrågor och avslutningsfrågor, tillsammans blev det 20 frågor. Dessa ställdes på samma sätt under alla fem intervjuer (Stukat, 2005, Esaiasson, mf.l 2010). Jag använde mig av en MP3-spelare för att dokumentera svaren på frågorna.

1) Inledningsfrågorna består av enklare personuppgiftsfrågor. Tanken med dessa var bl.a. att skapa en lite lättare stämning mellan mig och personen jag intervjuade. Då jag vet att man kan bli nervös både över vetskapen om att blir inspelad men även då vi inte känner varandra sen tidigare. Det fanns från början en annan tanke med att ställa dessa inledningsfrågor. Vilket var att få en ”överblick” över deras utbildning samt om hur länge de arbetat inom yrket. Med andra ord ville jag veta om deras historik påverkar svaren. Detta är något som jag tyvärr inte kommer att diskutera vidare i varken resultat eller diskussion eftersom jag upptäckte att det inte var någon avgörande skillnad.

2) Verksamhetsfrågorna var för mig viktigast att få så öppna som möjligt (Esaïasson, m.fl. 2010). De består sammanlagt av tio frågor som handlar både om hur miljön ser ut, så som lokaler och material. Samt hur förskollärarna tänker på leken, om den påverkar barn i deras utveckling osv. Inom verksamhetsfrågorna sökte jag efter förskollärarnas egna åsikter kring leken. Jag ställde frågor som jag hoppades visa på deras tankar och åsikter om hur miljön påverkar leken men även hur leken påverkar barns utveckling både enskilt och i grupp. Men även om de ser möjligheter att använda leken som ett verktyg för att uppnå läroplanens mål? Till dessa tio frågor ställdes följdfrågor som, hur tänker du kring... och kan du förklara vidare för mig om... har du några tips på hur... osv.

3) Avslutningsfrågorna gav förskollärarna en möjlighet att tillägga något som de känner kan vara av intresse för studien. Eller om de kände att de ville diskutera vidare kring någon av frågorna. Jag ställde frågan om jag kunde återkomma ifall det är något jag kanske har missuppfattat. Dessa frågor är sådana som jag inte kommer diskutera vidare kring i resultatet utan de svar som blev aktuella för studien har jag sammanfogat med det aktuella temat.

För att dokumentera de intervjuades svar på ett så rättvist sätt som möjligt har jag som jag nämnt tidigare använt mig av en MP3- spelare, med funktionen, spela in. Alla fem förskollärarna gav samtycke till att bli inspelade, *samtyckeskravet* blir i och med det uppnått (Stukát, 2005). Jag ville att fokuset skulle ligga på intervjupersonerna och inte på den eventuella stressen med att anteckna med penna och papper. Att spela in intervjun valde jag dels för att mitt resultat skulle bli så tillförlitlig som möjligt, *reliabiliteten* (Stukát, 2005). Men det fanns även en annan fördel med ljudinspelning vilket var att jag kunde lyssna på svaren flera gånger. Jag fick fram sådant som jag eventuellt skulle ha missat eller kanske inte ens ha uppfattat om jag bara lyssnat och/ eller antecknat under intervjutillfällena (Esaïasson, m.fl. 2010, Stukát 2005). De fem intervjuerna transkriberades ner i ord, vilket bidrog till en klarare bild på de sju teman som jag anser är aktuella för mina frågetällningar. Allt det som transkriberats ner är inte använt i resultatdelen utan jag har plockat ut det som jag anser besvarar mina frågor (Stukát 2005). De fem intervjuerna är ett litet antal för att närma sig en absolut sanning. Men jag ansåg att det räckte eftersom jag märkte att svaren blev relativt lika varandra. Jag anser att de svar jag fått har en tillförlitlighet eftersom intervjupersonerna har svarat på de frågor jag ställt och inte på andra saker, *validitet* (Stukát 2005). Jag önskar att jag tolkat svaren på ett rättvist sätt. Samt att de personer som deltagit i intervjun svarat ärligt. Det finns alltid en risk med att svaren har anpassats till frågan som ställts under intervjun. Sen har jag funderat på om det här med att alla tänker och tolkar på olika sätt då man förstår i det

sammanhanget man befinner sig. Jag tror även att det finns andra sätt att tolka den text jag skrivit och att det handlar bl.a. om vilket perspektiv den som läser har.

Kort sammanställning på förskollärarnas bakgrund

Jag intervjuade fem förskollärare på tre olika förskolor i en grannkommun till Borås. Deras erfarenheter i branschen skiljer sig alltifrån ett och ett halvt år till ca 30 år. Jag kommer att benämna förskollärarna som Ped1. Ped 2. Ped 3. Ped 4. och Ped 5. Detta gör jag bl.a. för att inte bryta sekretessen.

Ped 1. är förskollärare och utbildades 2010 och har arbetat sedan dess, hon studerade i Borås.

Ped 2. är förskollärare och utbildades 2002. Hon gick en uppdragsutbildning i Göteborg och innan det har hon arbetat som barnskötare i 15 år.

Ped 3. är förskollärare och utbildades 2009 och har arbetat sedan dess, gick i Borås.

Ped 4. är förskollärare och utbildades 1982 och började sin karriär som dagmamma 1987 arbetar nu som förskollärare.

Ped 5. är förskollärare och utbildades 1991 och har arbetat som lärare i både grundskolan och förskolan.

5. Resultat: sju teman

Jag kommer presentera en sammanställning av intervjuerna. Detta kommer jag att göra under sju teman vilka jag fått fram från intervjufrågorna. Tema ett är, verksamhetens miljö, tema två är, vilka lekteoretiker har inspirerat dig, tema tre är, känner du dig delaktig, tema fyra är, kan alla barn leka, tema fem är, vad utvecklar barn när de leker, tema sex är, hur påverkar vuxna barns lek och tema sju är, hur kan man använda leken för att uppnå läroplanens mål. Direkt efter varje tema följer en analys, där jag kopplat ihop litteraturen med förskollärarnas svar.

Verksamhetens miljö

När vi kommer in på de första frågorna om hur verksamhetens rutiner ser ut, menar förskollärarna att de fasta rutinerna påverkar barnens lek en hel del, t.ex. genom matsituationerna, utevistelse, blöjbyten eller när andra pedagoger har planeringstid. De berättar om lokalernas arkitektur och här är deras åsikter om dessa.

Ped1.

- Jag tycker inte att vi har det optimala stället precis att leka på, det är inte så mycket som inbjuder till lek. Vi har ett jättestort rum som är ganska svårt att möblera och vi har tiotusen leksaker liksom i andra rum.
- Det är alltid så att man kanske får avbryta barnens lek för att man ska göra det ena eller det andra, såsom att äta, gå ut eller byta blöja.

Ped2.

- Mm... Det är ju så här att egentligen tycker jag att barnen skulle få mer tid att leka, men man är ju väldigt styrd av rutiner, t.ex. mattider, så den tiden som barnen har som sammanhängande tid är ju ganska liten.

Ped3.

- Vår miljö... vi är ju i två hyreslägenheter som blivit ombyggda, så våra lokaler är ju ganska trånga och det är små rum och inte så ändamålsenliga i alla lägen.
- Vi försöker satsa på att köpa ganska mycket material. Som sist så köpte vi ganska mycket kapplastavar, såna där som man bygger med, för vi ansåg att det är ingen mening med att ha lite av någonting utan att det är bättre att ha ganska mycket av det som finns.

Ped4.

- Vi har ganska många rum till dem här barnen och rummen är ju inte jättesmå. Alla rummen är på längden, så det är ju lite svårt att ha överblick över vad barnen gör. Man får ju sprida ut sig som pedagog väldigt mycket, men i grund och botten har vi bra lokaler.
- Man har ju vissa fasta rutiner såsom frukost varje dag klockan åtta. Sen har vi fyra grupper där tre av dem har någon form av aktivitet på förmiddagen, därefter är det ju lunch. Efter maten försöker vi ha en lugn stund. Och sen har vi ju även grupper på eftermiddagen. Så det är ju ganska mycket avbrott, före mellanmål.

Ped5.

Den här förskollärarens rutiner skiljer sig lite ifrån de övriga förskollärare som intervjuades för hon berättade inte om lokalerna på samma sätt.

- Vi har frukost tillsammans varje morgon mellan sju och halv nio på avdelningen Myran. Därefter delar vi upp oss i tre hemvister mellan halv nio och halv tre och sen går vi ihop igen.

– Vår verksamhet ser ut så att man kanske inte går tillbaka till den leken som man lekte mellan sju och åtta eftersom vi då går in till Smultron, Björnbär och Jordgubbe, och då är femåringarna i en grupp och fyraåringarna i två andra, då kan en ny lek starta upp.

Material

När pedagogerna berättar om materialet så utgår de ifrån olika rum och vilket material som finns i respektive rum, t.ex. hemmavrån, byggrum, rörelserum/ lekhall och skapande rum. Under de flesta intervjuerna så berättar de om vikten i att variera materialet.

Ped2. förklarar att

– Vi har ju byggmaterial och klossar, även Duplo, bilar och tågbanor. Men just nu så har vi ju ingen sån där dockvrå eller hemvrå, det hade vi förut men vi tog bort det. Vi ville att barnen skulle leka med någonting annat. Sen har vi ju puzzel och spel. Utöver detta har vi ju vagnar, barnen kör ju gärna vagnar och lastar i grejer m.m. och leker. Ja... sen har vi ju kuddar som vi har i lekhallen, det leker dem ju med.

Ped3. berättar att de försöker vara flexibla genom att de byter skepnader i rummen genom att fånga barnens intressen och spinna vidare på dessa, för att kunna skapa de rum som är aktuella för barnen just nu. Hon berättar även att...

– Dockvrån har vi inte framme... vi har inga dockor framme just nu, utan nu har vi haft framme affären och spisen. Man behöver inte ha framme allt på en gång. Vi växlar lite för att hålla det intressant. I byggrummet så har vi Lego och kapplastavar, men nu kanske vi plockar bort dem och istället byter vi och tar fram järnvägen.

Ped4. berättar om deras rum och material på det här sättet.

– Nu har vi ett eget skapande rum och sen så har vi ett så kallat familjerum. Vi har ett rörelserum, ett byggrum och också ett sällskapsrum eller vad man ska säga. Det vi inte har är ett lugntrum, vi har många barn och barnen behöver ha ett lugntrum som de kan gå till.

– Nu har vi i byggrummet kapplastavar och andra klossar att bygga med, och där finns också lite tillgång till bilar, just för att få ihop det här med konstruktion och bilar, det används ju till annat också. Sen har vi ju ganska mycket färg och papper i det här skaparrummet. Vi använder oss mycket av gamla burkar som barnen har gjort trummor av och Pringles- rör. Vi använder också mycket toarullar och äggkartonger och mycket sånt som vi kan återanvända. Sen så har vi dockor och vi har även inhandlat en sån där spis med diskbänk som hänger ihop, från Ikea.

På Ped5. arbetsplats förklarar hon att de har en flyttgubbe som kommer och roterar rummen mellan de tre hemvisterna.

– Vi har gjort så här, vi har en hemmavrå och med det menar vi att man har spisen och en säng kanske och någon bokhylla i rummet där vi har valt att möblera om då och då. Vi har en flyttgubbe som kommer och flyttar på möblerna så varje hemvist får ha hemmavrån en månad var, så vi skickar hela hemmavrån till en annan avdelning, så var tredje månad har man den. Det gör vi för att rummen kan bli lite mer spännande, det behöver inte se precis likadant ut som innan för då kan man tycka att vi kan utmana barnen att göra andra saker istället. Det är bra att barnen inte fastnar i att ha samma rum utan det är bra med variation.

När vi pratar om utevistelsen så berättar pedagogerna om de små ytorna men att barnen leker bra tillsammans när de är ute. Så här säger några av dem.

Ped1.

– Utomhus är väl bra tycker jag, barnen leker ju bra när dem väl kommer ut. Men tittar man på gården så är den ju för liten för alla barnen vi har nu. Det blir ju bara *rusch rusch rusch (hon visar med händerna, ett kaos framför ansiktet). De små barnen vågar inte ta för sig lika mycket utomhus.

– Så nej, gården är för liten tycker jag. Sen... det händer ju inget nytt. Det är ju samma sak varje dag. Gården inbjuder inte till så mycket olika saker för barnen att göra kan jag tycka.

Ped3.

– Vi är ju ganska mycket utomhus eftersom vi har det så trångt inomhus. Även om det är en liten gård så försöker vi gå ifrån förskolan minst tre dagar i veckan, och hitta de miljöerna ute som barnen gillar. Barnen ska få upptäcka vad dem själva är intresserade av, och detta spinner vi vidare på.

Ped4.

– Vi är ute rätt mycket på vår avdelning, så vi försöker lägga utomhusaktiviteterna på morgonen så att inte barnen ska ha kommit igång för mycket med leken. Allt för att slippa bryta barnens lek. Vi har ju en ganska tråkig gård och den är väldigt platt, men då har vi haft någon form av aktivitetsdagar med att föräldrar kommit hit. På så sätt har vi försökt att göra skolgården lite roligare. Vi har lagt dit stora stenar och stubbar och barnen går balansgång och hoppar på däck. Då blir ju gården mer utmanande och det är ju den gården barnen är vana vid så de tycker ju att den är helt okej.

Analys

Under intervjuerna förstod jag att variationen på rummen och materialen var viktiga för samtliga förskolor. En av förskollärarna berättade om att det kommer en ”flyttgubbe” och flyttar på rummens utstyrsel mellan tre hemvister, en gång i månaden. Detta är så de varierar materialet i de olika rummen. Detta motsätter vad litteraturen säger om variationsteorin det står inte att man ska ta bort materialet utan att det handlar om att man ska fylla på med fler variationer av samma sak (Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson, 2003). Förskollärarna

anser att lokalerna är små, och inte alltid så optimala. De berättar om lokalernas uppbyggnad inomhus som små teman. Dessa är Hemmavrå, Byggrum, Skapande rum, Rörelserum och ett större allrum. Till dessa rum finns material som är tänkt att användas. De berättar även om utegårdarna som en tråkig lekmiljö eftersom det inte finns någon variation. På en av förskolorna så har de fått föräldrar att engagera sig i utegården och de har bidragit med material som däck och stockar. Hillevi Lenz Tagutchi (1997) skriver att miljön påverkar, att varje rum har en kod som tolkas på sitt egna vis och vad som förväntas av barnen att göra därinne. Elisabeth Nordin- Hultman (2009) skriver att rummen är planerade på samma sätt, så som de alltid har varit, i teman. Med det menar hon att vi blir påverkade av hur vi ser på oss själva. Hon menar att antingen påverkas vi positivt eller negativt i verksamheten. Allt material har ett historiskt påbrå som kan hindra barn i vissa fall eftersom det är förbestämt vad du ska göra med sakerna i rummen. Det finns även andra sätt att hindra eventuell utveckling t.ex. genom de fem olika klassificeringskriterium jag nämnt tidigare. Hon ger där exemplet på åldersinriktade förskolor som helst köper in material som är anpassat till respektive ålder på barnen och att detta kan hindra barn i deras utveckling. Nordin-Hultman (2009) skriver att svenska förskolor har en omedveten påverkan på barnen, vilka bl.a. är de rutiner som tid och rum innebär, dessa ska barnen anpassa sig efter. Förskollärarna berättade om alla de rutiner som skapar avbrott i leken är något som man måste anpassa sig efter som både vuxen och barn. Ingrid Pramling Samuelsson och Sonja Sheridan (2006) skriver att det är bra för barn att ha fasta rutiner eftersom de vet vad som förväntas av dem, de kan då känna sig trygga, men de skriver även om hur viktigt det är att dagarna ska innehålla spontanitet och vara flexibla med variation. De skriver också att det är av stor betydelse för barns lek om de får vara med och inreda rummen efter deras egna behov. Lev S Vygotskij (1995) skrev om hur bra det är för barn att vara med och skapa miljöer, eftersom fantasin påverkas positivt när man får rigga upp rummen tillsammans med andra, man kan då prata och samspela om innehållet i leken, de kommer med andra ord lättare fram till vad den gemensamma leken ska gå ut på, när de själva får vara med och påverka.

Lekteoretiker som inspirerat

Det är ingen av dem jag intervjuat som anser sig arbeta efter någon lekteori, men de anser sig ha blivit inspirerade av lekteoretiker.

Här berättar Ped1. om hur de arbetar med leken. Hon menar att för att man ska bli medveten behöver man diskutera med sina kollegor.

Ped1.

– Näää (lite viskande) eller ja det gör man väl hela tiden fast lite omedvetet så. Men det är ju ingenting vi har diskuterat inom arbetslaget. Vi har inte diskuterat hur vi ser på lek. Jag tror vi ser ganska lika på det, det där med att inte avbryta barnen i deras lek, att dom också ska få välja vad dom vill göra. Och sen att man är där och stöttar dom när man ser att det behövs, att man går in i leken om det blir liksom lite bråkigt och konflikter uppstår och sånt där. Att man hjälper dom, fixar så dom också fortsätter med leken liksom.

– Men frågan du ställer är väldigt intressant då vi faktiskt inte har pratat om det. Men nu när du säger det så här kan man tänka att det är ju faktiskt viktigt att tänka på, kanske det är något vi ska prata om. Men jag har inte känt behovet av att prata om hur vi ser på barnens lek, eftersom jag tror att det funkar ganska bra i vår verksamhet redan. Det har inte funnits några större problem eftersom vi pedagoger är ganska lika varandra i tänkandet och hur rutiner ska följas osv. Sen kan man nog inte prata för mycket, för vi får alldeles för lite tid till att prata om saker och ting. Vi får inte tid att gå igenom det som vi skulle behöva. Sen får man alltid prioritera andra saker som är viktigare och då kommer de pedagogiska diskussionerna oftast lite åt sidan.

Ped1. berättar även att hon inte arbetat så länge i arbetslaget och att det tar tid att arbeta ihop sig. När jag frågar henne om någon som inspirerat henne berättar hon om en kvinna som hon tror heter Olofsson, vilket jag senare förstår att det är Birgitta Knutsdotter Olofsson. Ped1. berättar om henne som en inspirerande "lektant" som verkligen brinner för leken. Så här säger hon om hur Olofsson inspirerade henne.

– Men just det här med att leken är så väldigt viktig för barnen och att dom lär sig väldigt mycket i leken. Barnen kan bearbeta saker i leken, dom samspelar bra med varandra och turtagande kommer in där, en av Olofssons teorier. Något annat man kan tänka på är att inte avbryta mitt i en lek då det är lite ofint. Att bara gå in och säga till barnen, – "Ööö... nu ska vi äta, så nu får ni avsluta med det ni gör!" Men om man som pedagog ser att barnen är mitt i en lek och att barnen inte avslutar, så kanske man kan gå in och hjälpa dom.

Det är tre förskollärare som nämnt Birgitta Knutsdotter Olofsson som den främsta lekteoretikern, men även andra författare har inspirerat dem. Här nedan kommer två andra pedagogers kommentarer om lekteoretiker som inspirerat.

Ped2. Berättar om Birgitta Knutsdotter Olofsson så här.

– Alltså hennes syn på barn och om hur viktig leken är för barnen, att det är leka barn ska göra när dom är små. Faktiskt är det i leken som barnen lär mest, allt från sociala spelregler till att man kommer överrens med de andra barnen. Det är ju det

barnen övar sig på i leken, turtagning, samförstånd och matematik såsom avstånd och mängd och rumsuppfattning m.m. Om hur viktigt det är att ge barnen tid till lek och att man som vuxen försöker vara med. Ibland kan det räcka att man bara sitter där, att man finns i rummet. Sen kan man ju också inspirera dem att starta upp någonting själva. För små barn behöver ju kanske lära sig hur man leker, lär sig att använda sin fantasi. När de ska lära sig att läsa t.ex. så måste de ju kunna använda sin fantasi, för att kunna se bilder framför sig...

Ped5. berättar om en föreläsning som inspirerat.

– I själva utbildningen var det väl ingen direkt som inspirerade mig. Vi läste ju en bok av Birgitta Knutsdotter, hon är ju en riktig lektant och lekpedagog och har skrivit några böcker i alla fall. Men för väldigt längesen så var jag på en föreläsning i Alingsås och föreläsaren var lekpedagog och henne blev man nog lite inspirerad av. Föreläsarens tankar har jag fortfarande med mig när jag jobbar. Hennes tankar var att barn leker hela tiden oavsett hur det ser ut i omgivningen. Oftast kan pedagoger gå runt och städa upp omkring sig, men det kan ibland vara fel att städa då barn använder leksakerna på olika ställen samtidigt. Hon gav oss ett exempel på ett misstag hon själv gjort. Hon gick in genom ytterdörren och där låg det bara ett gäng med kappplastavar och då tänker man oftast som vuxen att där ska de ju inte ligga och skräpa, då började hon plocka upp kappplastavarna för att bära in dem. Då kommer det precis ut ett barn – ”Nej ta inte hand om mitt bajset!” Då lekte de hund och var inne för att hämta en påse för att plocka upp bajset, så som man gör. Då kom föreläsaren på sig själv med att man måste hela tiden fråga barnen om varför saker och ting ligger här och där. Det kan finnas många olika anledningar till varför saker ligger på olika ställen. Denna situation kommer jag ihåg från föreläsningen och den tar jag med mig i tankarna när jag själv arbetar.

– Om man varit med och byggt en koja kan man låta den stå kvar där i tre-fyra dagar, barnen kanske vill fortsätta med sin lek vid ett senare tillfälle. Vi håller inte på så hysteriskt med städning, vi kan låta saker vara kvar, men vissa saker måste vi ju ta undan för att lokalvårdaren ska kunna städa. Vi försöker i alla fall ha kvar några saker för att man ska komma ihåg vad man lekte senast, så när de kommer tillbaka så kan de fortsätta sin lek. Det är viktigt att respektera barnen och ta deras miljö på allvar.

Ped4. berättar att i arbetslaget arbetar de inte efter någon speciell lek teori som är vetenskapligt beprövad utan att det är deras erfarenheter som påverkar deras arbetssätt. Hon berättar att i deras utbildning pratade man om att leken är viktig, vad man har leken till osv. Hon ger exempel på rollekar och regellekar hämtade ifrån vardagen. Sedan berättar hon att hon inte är så bekant med den nyare forskningen. Ped4. förklarar även att leken inte är något lätt område att förstå sig på.

– När ett barn inte har något att göra så är det lätt för en vuxen att ibland säga till barnet att gå och leka en stund. Men det kan ibland bli fel då man inte ger barnet rätt verktyg för att kunna leka eller att man struntar i barnets behov p.g.a. tidsbrist. När jag pratar om lek så syftar jag inte på att barnen ska titta på en Ipad eller på en dator. För mig är inte det lek. Jag tycker ju lek är när man gör något tillsammans, det är ju när man tar roller. Jag tror att rolleken är jätteviktig då den väcker nyfikenhet och frågor som gör att barnen vill leka vidare.

Ped3. berättar om deras arbetsätt så här, när det kommer till lek, då de inte arbetar efter någon lekteori.

– Vi försöker ju hela tiden stärka barns inflytande genom att lyssna och prata med barnen och vi diskuterar med varandra om vilka tankar och idéer vi har. Vi försöker att hänga med barnen, vara med och inspirera dem osv. Jag kan inte säga att vi har några speciella lekteorier. Glädje och att ha roligt det kan väl vara en teori (ler) lika bra som någon annan. Det ska vara roligt att gå till förskolan, det är bara att hänga på. Som häromdagen så hade vi en lång buss som gick igenom hela förskolan (visar med händerna), som var uppbyggd, och då var vi alla vuxna med och byggde rattar och allt möjligt. Det var glädje för barnen.

Hon nämner även Vygotskij som den person som tar upp vikten av att lära av varandra i ett samspel.

Analys

Det är ingen som direkt har uttalat sig om någon speciell teori som de arbetar efter, utan förskollärarna kommer in på Birgitta Knutsdotter Olofsson som en av inspirationskällorna. En av förskollärarna nämner snabbt Vygotskijs teori om samspel mellan människor för att man lär av varandra. De berättar även om aha-upplevelser ifrån föreläsningar som handlat om, alltifrån städningsstress och stärka barns inflytande till att respektera barns miljö. En av förskollärarna berättar att en lång erfarenhet ger en viss kunskap om vad barn tycker är roligt

att leka med och vad som stimulerar dem positivt. Knutsdotter Olofsson (2010) har inspirerat tre av fem pedagoger genom att berätta om hur barn lär genom lek. Knutsdotter Olofsson (2010) skriver om de sociala reglerna S.Ö.T, som de viktigaste kunskaperna för att barn ska kunna leka tillsammans med andra, vilket förskollärarna nämner under intervjun. Ingrid Pramling Samuelsson och Maj Asplund Carlsson (2003) skriver om utvecklingspedagogikens grund, fenomenologin. Kort sammanfattat kan man säga att det handlar om att vuxna ska förstå barns tankar i leken för att kunna skapa lärandesituationer. Detta påpekade även Lev S Vigotskij (1995) då han beskrev hur barn lär i samverkan med vuxna. Han menade för att kunskap ska kunna ske behöver pedagogerna/vuxna förstå vad barn har för förkunskaper och intressen så att man kan bemöta dem där de befinner sig. Detta beskriver även Gunilla Lindqvist (1996) som viktigt, att hitta ett samspel mellan vuxna och barn för att kunna utveckla lekens betydelse till ett lärande. Under intervjuerna så beskrivs det hur viktig glädjen är i barns tillvaro för att lärande ska ske. Detta leder oss in i nästa tema som handlar om pedagogers delaktighet i leken.

Känner du dig delaktig?

Ped1. berättar att hon inte vill vara den som styr och ställer när barn leker, hon vill inte vara den som ska hålla ordning hela tiden. Hon vill vara en i gruppen men att det är svårt att komma på samma nivå som barnen ibland. Hon berättar att när pedagogerna leker tillsammans med barnen så leker de oftast att de dricker kaffe och går på picknick.

Ped1.

– Jag följer ju oftast med dit dom vill gå, dom styr för det är dom som äger leken, kan jag tycka, det är det som dom kan bestämma över, dom små live. Vissa gånger tycker jag att man inte ska gå in i leken eftersom dom leker så bra själva. För då stör man nog bara. Men annars kan man nog vara med och bygga. T.ex. när dom bygger med de här kuddarna, då är man med och lägger den högsta kudden för att dom inte når själva. Många av dom små barnen leker inte tillsammans, utan dom leker bredvid varandra, och är nöjda med det. Ju äldre dom blir desto mer behöver dom varandra för att leka med varandra.

Ped3. berättar att de på den förskolan oftast leker med barnen och ger flera exempel på vad de har lekt, exempelvis bibliotek, post och affär, men hon tror också att det beror på hur man är som människa.

– Jag tror att det är mycket beroende på hur man är som människa, jag kan inte säga att en persons beteende gentemot barnen är beroende på om man har läst någonting från någon speciell lekteoretiker eller inte.

– Men jag tror att vi i vår personal, inspirerar varandra genom att vi är öppna och glada och vågar vara på barnens nivå och vågar leka med dom.

– Nä, men när man vågar släppa den där vuxenrollen, tycker ju barnen att det är väldigt roligt. Är barnen själva inne i en lek så stör vi dom absolut inte. Men känner vi att dom vill ha med oss eller att vi ser att någon kanske behöver stötta för att vara med, eller om det tjuvar ihop sig på något sätt eller att de ber om vår hjälp med att lösa konflikter eller om vi kan se att det går att utveckla leken så är vi med. Vi tränger ju oss inte på bara för att vi ska vara med, utan vi är ju där fast att vi inte alltid är med om du förstår vad jag menar? Man observerar ju, vill ju inte störa dom när dom är inne i nått.

Ped4. säger att de leker med barnen så här...

– Ja, (harkel) ja, vi leker med dom men inte så mycket, vi kanske är lite mer en medlänk. Vi är lite utanför, men vid behov är vi med i leken. Vi går till hårfrisörskan, vi köper bakelser, vi är med när dom leker restaurang och vi är ibland patienter osv. Då är det barnen som styr leken. Dom håller i reglerna, dom fördelar rollerna vilket kräver mer av oss än i den traditionella leken. Vi kan känna oss mer delaktiga när vi t.ex. bygger med barnen, det här med att skapa miljöer. Sen har vi lekar som är mer traditionella, vuxenstyrda lekar som 'Katten e lat' 'Per sjukspring' 'Rumse leken' och andra sådana lekar. Dessa traditionella lekar är något barnen älskar, men dom förväntar sig att det är vi som ska styra upp dom. Det blir en sorts trygghet i detta och barnen förväntar sig att vi vuxna kan alla reglerna. Vi leker nog ganska mycket med barnen. Men ibland tycker vi att

barnen leker så fint själva och då kan man passera på att ta en kopp kaffe, vi fikar ju nästan aldrig...

Ped5. berättar om hur hon känner sig mest delaktig genom de mer styrda lekarna och förklarar varför så här.

Ped5.

– Jag är nog mer inne i leken när det är en traditionell lek ute, t.ex. björnen sover, för då är jag med hela tiden. Men den här andra lite ”friare” leken, där går man ju ut och in lite, för då måste man ju kolla till dom andra barnen också, då får man ju hitta på någonting så att man kan gå ur leken. Jag kanske hittar på att jag måste gå till stan och handla, men jag kommer tillbaka om en stund och då får man ju se vad alla andra barnen gör och kanske reda ut någon konflikt som ev. har uppstått. Tyvärr kan man ju inte stanna kvar i leken så mycket som man vill, det hade ju varit ett drömläge att få leka en hel timme med barnen utan att behöva tänka på någonting annat egentligen, men det fungerar ju inte riktigt så.

Frågan ställs till Ped5. ifall hon ser det som ett pedagogiskt dilemma.

– Ja, precis, man får ju hoppa lite ut och in i leken men man är ju ändå med. Annars kan dom komma och hämta en om man är mormor som ska till sjukhuset eller nått, och om dom har fått vänta för länge så kan dom ju ropa □– Mormor nu får du komma” □–Ja, men jag måste bara baka färdigt bullarna”, man får hela tiden hitta på saker...

Analys

Förskollärarna berättar om olika dilemman man ställs inför som vuxen när man ska delta i barns lek. De menar att det är svårt att komma ner på deras nivå och att det är svårt att avgöra om man stör i deras lek eller om man kan vara deras stöttepelare. De beskriver hur mycket det betyder för barn när en vuxen är med i leken allt ifrån fantasilekar till de mer traditionella ringlekarna. De menar att barnen ofta förväntar sig en styrning av den vuxna som deltar i

leken, en som kan reglerna. De berättar om hur viktigt det är att få rätt stöd av sina kollegor, för att våga komma ner på barnens nivå, att våga släppa på vuxenrollen. De menar att det kan vara mycket svårare för en vuxen att anpassa sig till barnens lek än vad det är för barn att delta i en vuxens lek. Lev S Vygotskij (1995) skrev hur viktig en vuxens roll är i barns lek då vi bär på mer erfarenheter och kan på så sätt hjälpa barnen att kreativt bearbeta verkligheten. Annica Löfdhal (2009) skriver om hur svårt det kan vara för vuxna att förstå barns lekar genom att bara sitta bredvid och observera. Hon menar att man måste, när leken är ologisk för oss vuxna, fråga barnen i leken vad de gör. Hon menar även att man kan förstå barnen genom att lyssna och iakta samtalen och innehållet som utspelar sig i leken. Det kan ge en större förståelse över vad som är meningsfullt i leken. Ingrid Pramling Samuelsson och Maj Asplund Carlsson (2003) skriver om, att använda sig av metakommunikativa dialoger, för att förstå barns intressen och lekens innehåll, de menar att detta kan leda till att barn ser sitt eget lärande, och stärks i det. Birgitta Knutsdotter Olofsson (2010) skriver om hur viktigt det är med en vuxens närvaro, det är viktigt för att leken ska kunna utvecklas. Leken kan utvecklas om pedagogen tar en medveten ledning i leken. Men hon anser att pedagogens roll först och främst är att se till så att leken inte störs. Man ska kunna hjälpa barnen att följa de sociala reglerna S.Ö.T. Knutsdotter Olofsson (2010) tycker att en pedagog ska kunna hjälpa barn med att tillverka material så att leken kan utvecklas vidare. Detta leder in på nästa fråga, som handlar

Kan alla barn leka?

En av de frågor som ställdes under intervjun är om förskollärarna tror att alla barn kan leka. Genomsnittet tror inte att alla kan leka, utan det är något man måste lära sig. En annan fråga som också ställdes var om förskollärarna har några tips på hur man kan lära barn att leka.

Ped1.

– Nej, det är mitt första spontana svar. Jag tror att vissa barn har svårt att leka, vissa barn har svårt med dom sociala koderna, dom kan inte riktigt det sociala spelet och då blir det jättesvårt att leka. Här har jag inte märkt det, men på praktikplatser var det ju vissa barn som gärna ville leka men det blev alltid fel när dom gick in i leken med andra barn, eftersom dom då puttades och slogs. Och om det händer för ofta, så vill inte andra barn leka med dom.

– Jag tänker att man kanske först och främst ska organisera lekar, alltså att nu bestämmer jag att vi gör det här. Jag tar med mig tre barn för att få in det fjärde barnet i en grupp och vi gör någonting tillsammans för att få en positiv bild av det barnet som har svårt att leka. Sen tror jag om man jobbar man med det här så lär sig barnet koderna själv och kan gå in i lek med andra, utan att det blir fel. Men jag vet inte hur lång tid det kan ta för barnet att lära sig de sociala koderna, jag har inte erfarenhet av det. Men man är ändå med och stöttar i leken.

Ped2.

– Nej, det finns en del barn som inte kan leka, man får lära dom.

– När man själv är delaktig och visar dom att man är med i leken så underlättar det för dessa barn. Man får öva upp sin fantasiupplevelseförmåga.

Ped3. menar att alla barn kan leka fast att man leker på olika sätt, hon förklarar det så här.

– Alla kanske inte kan leksignalerna, utan det handlar ju väldigt mycket om man har den sociala kompetensen med andra, man ser ju samtidigt att dom lär sig. Är vi vuxna med och visar att så här kan man göra så funkar det. Dom yngre barnen leker ju kanske inte rollekarna som dom större barnen gör, dom yngre leker ju mer var för sig. Vi ju ett till fem på denna avdelning då ser man ju att dom små hänger på och att det gynnar deras utveckling för dom ser hur dom stora gör. Då försöker man ju vara med och hjälpa dom, bjuda in dom små och visa hur man kan leka denna lek, istället för att det blir □ – Du får inte vara med!” □ – Men visa ”Pelle” hur man gör istället”, så brukar vi tänka. Barn är lite olika duktiga på att leka, det går lite i vågor tycker jag.

Ped4. tror att alla barn kan leka och blev väldigt förvånad över en femårig flicka som sa att hon inte var bra på att leka. Ped4. berättar sin dialog med den lilla flickan...

– ”Ååå... jag vet inte vad jag ska göra,” sa den lilla flickan. Jag svarade med att säga □ – Men du kan väl leka med dom andra barnen, jag ser att dom är där inne och leker i familjerummet du kan väl gå och kolla och se vad dom gör?” □ – Jag är inte bra på att leka, ” svarade flickan. – □Jasså?... är du inte det, men det

tycker jag att du är då jag ser dig leka jättemycket” replikerade jag □ – Näj vet du jag har ingen vidare fantasi” säger femåringen.

– Så hon tyckte att hon inte kunde leka, men jag tror att vi bevisade motsatsen sen, genom att få henne att leka och få henne att använda sin fantasi. Man kanske får fråga barnen ibland vad dom leker? Tycker att det är en vuxens uppgift att se efter vad som händer i leken.

Ped5. tror att alla barn kan leka men att lekkonstruktionen har förändrats sen hon började arbeta som förskollärare för 15 år sen.

– Jag tror att alla barn kan leka, men att dom måste få hjälp till att börja leka... Jag tycker att jag ser några barn just nu som har svårt med fantasin och kanske svårt ibland för att leka med djur utan att det blir stök. Jag känner att man får vara med barnen mer... och visa hur man leker med saker och ting. Barnen idag verkar inte vara så rädda om sakerna dom leker med. Har man bondgårdsdjur så kan man inte t.ex. kasta grisen hur som helst, utan grisen ska ju vara i huset och ute på gården och sånt. Detta tycker jag är något man får lära barn lite mera av idag.

En intervjufråga som då ställdes direkt till Ped5. var – ”Vad tror du det beror på?”

– Ja, för det är ju ganska intressant. Jag tycker ju inte att jag upplevde exakt samma sak för 15 år sen, då lekte barnen annorlunda och dom kunde leka. Skillnaden idag är ju också att dom leker kortare med någon sak, dom lekte mycket längre för 15 år sen tycker jag. Samhället har ändrats förstås, idag blir det mer data helt enkelt. Föräldrarna är mer stressade, jag vet inte om dom läser så mycket för sina barn, för genom läsning får man ju ganska mycket fantasi och sen kan man leka det man läst. Jag tror att föräldrarna rent generellt idag är för stressade och kanske inte lyssnar på sina barn och kanske inte läser böcker för barnen som föräldrar borde kunna göra. I dagens samhälle ska vi ha allting och vara med på allting, även om man har barn så ska man fortsätta med det livet man hade innan. Man ska gå på gym flera gånger i veckan och man ska träffa sin tjejgrupp m.m. Det är svårt att hinna med tre barn och ändå hinna med att leva sitt egna liv, jag tror att stressen hos föräldrar delvis kan bero på detta...

Analys

Fyra av fem förskollärare tror inte att alla barn kan leka utan att det är något man lär sig. Den femte tror att alla barn kan leka och berättar om hur förvånad hon blev den gången en flicka sa att hon inte kan leka för hennes dåliga fantasier skull.

Förskollärarna berättade om att det är svårt för barn att läsa av de sociala koderna och lekreglerna, vilket de menar att man kan lära sig. En av förskollärarna berättar om barn som

haft svårt att följa lekreglerna och blivit exkluderad av barn i gruppen. En ger exempel på hur barn idag inte kan leka med leksaker längre utan att man måste visa hur man leker med t.ex. en bondgård, hon tror att det är dagens samhälle som påverkar barnen till att de inte kan leka så som man lekte förr. Dem berättar även om hur en delaktig vuxen kan lära barn att leka genom att dela upp barnen i mindre grupper och organisera lekarna så att alla kan delta. Birgitta Knutsdotter Olofsson (2010) skriver hur svårt det är för barn att kunna alla koder och signaler. Hon menar att vuxna behöver visa barn hur man leker och vad signalerna betyder. Pedagoger kan även hjälpa till genom att hålla i lekreglerna. Ingrid Pramling Samuelsson och Maj Asplund Carlsson (2003) skriver som jag nämnt tidigare om vikten i att förstå andras tankar, för att kunna sätta sig in i andras perspektiv, vilket är det barn behöver öva sig på. Elisabeth Nordin-Hultman (2009) skriver om materialets påverkan och menar att i svenska förskolor saknas det variation på leksaker. Hon menar att om det är ont om variation kan det hindra barnen att hålla kvar intresset för leken. Vilket resulterar i att de inte orkar använda materialet en längre tid. Något som kan uppfattas som om att barn har koncentrationssvårigheter och att de i och med det kräver mer uppmärksamhet. Lev S Vygotskij (1995) skrev om hur barn kan hålla kvar intresset genom att själva få tillverka material till leken. Nästa tema handlar om vad barn utvecklar när de leker.

Vad utvecklar barn när de leker?

Förskollärarna berättar för mig hur barn utvecklas hela tiden och att de utvecklas väldigt mycket när de leker. Vad är det mer exakt de menar att barnen utvecklas i?

Ped1.

– Oj! Dom kan ju utvecklas jättemycket. Dom utvecklar sig hela tiden i allting dem gör, i leken, i det sociala att man samspelar med varandra, i språket, i kommunikationen gentemot varandra såsom kroppsspråket m.m. Barnen utvecklar sin egen identitet, det gör man ju i samspel med andra.

– Det stämmer ju att man speglar sitt själv i andra. Man bildar sin identitet genom de reaktioner man får från andra. T.ex. skulle jag vara i ett rum med folk som inte tycker om mig skulle jag inte höja min självkänsla speciellt högt. Men skulle jag se att ni uppskattade mig och det jag gör, så höjer man ju sin självkänsla en aning. Det tror jag man får genom leken.

– Barnen lär sig väldigt mycket i leken, dem kan bearbeta saker i leken, dem samspelar med varandra bra och där kommer turtagande in i bilden som en del av Knutsdotter Olofsson teori.

Ped2. säger kort och gott att...

– Barnen lär sig allt genom lek.

Ped3. menar att barn utvecklas i det sociala, genom språket.

– Det sociala är ju helt enormt alltså. Barnen lär sig det sociala spelet genom språket, kommunikationen, inlevelseförmågan, fantasin och skrivutvecklingen.

□ – Hur ska jag skriva Lottas namn?" kan ett barn fråga och sedan gå fram och titta på lådor och sätta sig jämte och titta på hur man skriver Lottas namn. Lilla Emma kan ju skriva Lottas namn för att hon sitter och försöker skriva av namnet på lådan, så jag ser ju att det gynnar en del av Emmas utveckling.

Ped4. har lite svårare att förklara vad det är hon menar att barn lär sig, men hon säger så här.

– Barn utvecklas och lär sig när dem leker, jag vet att leken är otroligt viktig för dem. Barn som leker mycket kommer att ha det lättare när dom blir äldre eftersom man som vuxen kommer att enklare kunna bearbeta, samspela och ha en bättre förståelse för både sig själv och andra. Jag tror att leken är viktig för precis allting. Man lär sig matematiska grejer och saker med språk. Du lär dig att samspela och du lär dig empati. Vi måste försöka till möjligaste mån att vara med barnen när dom leker, det är sällan barn själva tar initiativ till att pärla en pärlplatta t.ex. Jag tror att leken är väldigt utvecklande för barnen eftersom när barnen blir äldre så kan dom enklare bearbeta vardagliga situationer med andra, alltså som sociala verktyg och instrument som barnen har lärt sig i leken som dem kan använda livet ut.

Ped5. berättar om hur leken kan utvecklas, om hur leken kan förändras ifrån den ena dagen till den andra.

– Man kan se hur en lek kan ändras då barn leker samma lek i några dagar och så ser man hur leken ser annorlunda ut på fredagen än vad den gjorde på måndagen. För då har dom ju ändå tittat på sina kamrater, Aha! man kan göra så eller så tänker barnen. Då kan man ju ändå se att dom har lärt sig saker genom sina kamrater och bygger på sitt eget lekförråd på något vis.

– Man ser ju att leken ändras med tiden och ju äldre barnen blir. Barnen får mer fantasi med tiden och dom leker på ett annat sätt. Barnens ordförråd ökar och dom kan då kommunicera med varandra på ett bättre sätt. När väl talet förbättras hos barnen då tycker jag att man kan se en ganska stor utveckling. Leken kan ju växa fast att dom bara står bredvid varandra. □ – Med hundar kan man inte göra så utan du måste hålla den i koppel” eller någonting sånt kan barnen säga, då kan det ju utvecklas till någonting.

Analys

Det som framgår tydligast under intervjuerna är förmågan att kommunicera och bearbeta tidigare händelser. Förskollärarna berättar även om vikten i att kunna samspela med andra för att skapa sig en förståelse för både sig själv och andra. I intervjuerna är de ganska eniga med litteraturen om vad barn utvecklar när de leker. Ingrid Pramling Samuelsson och Maj Asplund

Carlsson (2003) skriver att barn utvecklas emotionellt när de leker, de tränar sig att behärska situationer som de ställts inför. De tränar sig i att arbeta i grupp, kommunicera och dramatisera, för att förstå sin omvärld. Eva Johansson (2003) skriver att det är först när vi förstår vår omvärld som vi kan förstå andra människor, vilket vi gör genom upplevelser, det vi ser och hör. Birgitta Knutsdotter Olofsson (2010) skriver att vi lär oss av varandra när vi har förstått oss på de sociala reglerna S.Ö.T. Det är först då man har lärt sig empati och hur man visar respekt för varandras lekförmågor. Hon anser även att barn lär sig de metakognitiva signalerna genom lek, eftersom barn behöver visa sina kamrater tydligt vad de vill att leken ska handla om osv. Annica Löfdhl (2009) skriver att när barn lärt sig att dramatisera så kan de skapa en låtsas värld, och tillsammans med andra barn kan de utvecklas med hjälp av fantasin. Hon menar att det är med andra barn som de kan bearbeta den förvirring som skapats när de försökt förstå sig på vuxna. Lev S Vygotskij (1995) förklarar att ju bredare erfarenhetsvärld man har desto större fantasiförmåga finns det. Barn övar sig på att inta andras perspektiv.

Hur påverkar vi barns lek?

Ped1. berättar om hur viktigt det är att vara medveten om vad man gör när man är med i barnens lek, vad man tycker är rätt och fel, det påverkar hur man agerar mot barnen i deras lek.

– Jag tror att lekarna kan för barnen bli roligare och vildare om en vuxen inte är med. Vi vuxna kan hejda barnen, eller jag är medveten om att jag gör det. Jag kan med ljudnivån automatiskt höra mig själv säga att. □– Nää nu får ni”, inte att dom ska vara tysta, men att de ska dämpa sig lite, eller att man viskar någonting, (hon viskar) □– Hallå kom...” att man försöker få det på det viset.

Ped2. berättar om hur hon påverkar leken beroende på om hon tycker det är roligt eller inte, vilket humör hon är på osv. Hon berättar även om hur man kan använda fantasin för att hjälpa eller stjälpas.

– Det är klart att man påverkar, om man inte själv tycker att leken är rolig, om man inte själv har en förmåga att fantisera, då kan man inte inspirera barnen heller liksom. Men om man har den förmågan att hitta på och fantisera då är det klart att barnen blir inspirerade. Om jag tycker det är roligt och är inlevelsefull i det jag gör är det klart att jag påverkar leken och barnen. Däremot om jag inte bryr mig om leken då tappar ju barnen intresset också.

Ped3. berättar om hur man påverkar positivt eller negativt.

– Jag kan ju påverka jättemycket både negativt och positivt. Det är väl lätt att döda någons lek om man skulle vilja, det är ju inget svårt. Sen kan man ju positivt fortsätta med att hjälpa dom och ge barnen verktyg för att få deras fantasi att växa. Man kan liksom ge dom möjligheterna att komma vidare, vi har världens möjligheter att utveckla deras lek vidare.

Ped4. berättar om hur ens frånvaro och ens värderingar påverkar leken.

– Jag tror att jag påverkar leken väldigt mycket. Om du är frånvarande påverkar du också leken. Men sen är det klart att mina värderingar och det jag har med mig i min ryggsäck har en bidragande orsak till hur jag påverkar leken. Men sen tror jag också det här med att vi är med i leken gör att man reflekterar mer över sin egen roll, och vi ska ju försöka plocka fram det som är bra med varje unge, och det tror jag att vi lär oss genom att vara med när varje barn leker.

Ped5. berättar först om hur barn blir påverkade om man som vuxen är med eller inte.

Nyfiket ställdes en fråga till Ped5. om hennes syn på leken och om varför hon tror att barnen tycker om att leka med en vuxen och om det går att vara flera vuxna i en lek. Hon svarade på det här sättet.

– Mmm... absolut jättemycket, alltså barn älskar ju att leka med vuxna. Vi leker ibland med hela gruppen, då är vi ju säkert tolv som leker ihop för alla vill ju leka med en fröken. Så jag tror att vi är jätteviktiga för barnen då vi både inspirerar dom och utvecklar leken.

– Jag tror att vi vuxna ger barnen saker som dom själva inte skulle komma på, alltså vi vet ju mer saker än dom och då kan vi plocka in det i leken. Jag tror nog att barn bara tänker att det är roligt att leka med en pedagog. Dom tycker nog bara att det är kul att få leka med en vuxen. För ibland om man gör saker man inte gjort tidigare i en ny grupp då kan dom bli lite så där förvånade, – ”Men Ped 5. så kan väl inte du göra? – Jo det kan jag väl – Men du kan ju inte leka så. – Men det är väl klart att jag kan leka så, jag vill vara med”. En del barn kan ju bli väldigt förvånade om man gör saker och då tänker jag att dem kanske inte har någon vuxen förebild som leker med dom. Det är ju inte så att bara för att man blir förälder så leker man med sina egna barn per automatik. En del föräldrar går till en lekplats och dricker kaffe medans deras barn leker själva.

– Kan ni vara flera vuxna i en lek? Eller är det oftast en vuxen?

– Ja, eller det är ju lite olika beroende på vilket arbetslag man tillhör. Min förra kollega Stina som jag arbetade med kunde jag jobba bra ihop med då vi oftast lekte väldigt mycket ihop med barnen. Då var vi oftast två pedagoger som lekte tillsammans med barnen. Vi var ibland i skogen och lekte tillsammans med barnen, för det älskade dom. Då kunde vi liksom sitta på en klippa uppe i skogen och sitta där och hitta på att barnen nu ska ta fram sina kikare och kolla så här (visar med händerna). Och då är det något barn som, vips, säger att □– ja, men jag ser ett lejon, – Jaaahaaa!” Då är leken igång. Så jag och Stina lekte väldigt mycket ihop med barnen, men nu jobbar jag och Fredrik tillsammans istället. Vi är ganska nya ihop så vi håller ju på att bilda oss en uppfattning om hur vi ska jobba tillsammans.

Analys

förskollärarna säger att de självklart påverkar barns lek, antingen positivt eller negativt. De menar att det är lätt att ta ”död” på en lek, genom att ha en negativ inställning. Man påverkar

beroende på vad man själv tycker om leken. Ens egna värderingar påverkar vad som uppfattas som rätt eller fel. Exempel på fel lekar kan vara springlekar och högljudda lekar. Förskollärarna menar att man kan påverka genom att inte vara närvarande i leken. Samtidigt berättar de om hur positivt det kan bli genom att själv delta. De berättar hur man kan utveckla leken om man ser det positiva i den. Ingrid Pramling Samuelsson och Maj Asplund Carlsson (2003) skriver om hur viktigt det är att hålla en tillåtande och intresserad attityd mot barnen. De menar att man ska försöka förstå sig på barns tankar och när man gör det, möter man barnen på deras nivå och kan då utmana dem. Birgitta Knutsdotter Olofsson (2010) skriver om hur viktigt det är med en vuxen som hjälper barnen att utveckla sina erfarenheter, hon menar att barn visar sina erfarenheter i lek och behöver en vuxens närvaro för att bekräfta dessa. Annica Löfdhal (2009) håller med om att man behöver få reda på barns erfarenheter vilket hon menar att man kan göra genom att fråga i leken, för att förstå vad barnen tycker är intressant just nu. Man kan få reda på deras intressen genom att se hela lekens betydelse. Gunilla Lindqvist (1996) skriver att man kan tillsammans med barn skapa fiktiva världar genom att använda sig av böcker och dramatisera dessa, för att tillsammans med barnen skapa en gemensam tanevärld. Elisabeth Nordin-Hultman (2009) skriver om hur miljön påverkar barns lek beroende på om det finns stor variation på material eller inte. Samt vad det finns för historiska förkunskaper som barnen måste anpassas till. Hon tar upp dilemman om hur begränsningar blir ett hinder för barns utveckling eftersom det med en stor variation ökar möjligheterna att hitta egna och nya lösningar på problem eller hur man kan använda material.

Hur kan man använda leken som ett verktyg för att uppnå läroplanens mål?

En av de sista intervjufrågorna som ställdes var om förskollärarna ser möjligheter att använda leken som ett redskap för att uppnå läroplanens mål.

Ped1. berättar att hon ser att barnen lär sig själva i den spontana leken och att man kan använda den som ett minitema om maskar.

– Jag tror att den fria leken som dom har när dom leker själva, man ser ju då att barnen uppnår vissa mål från läroplanen. Men ska man jobba med läroplanen så tänker jag att man måste vara med och ha ett mål med saker och ting. Men sen så måste man ju inte bestämma i förväg vad man ska jobba med, man kan istället fånga barnen i den fria leken lite spontant. Vissa barn är ju intresserade av olika saker varje dag, t.ex. när man ska äta frukost så är det jätteroligt att göra en mask på knäckebrödet med mjukosten. Sen kan man hitta en mask ute, samma dag, då kan man göra det här med maskar till ett pyttelitet tema den dagen. Så jobbar man lite med det, då kommer naturvetenskapen in och matematiken, hur lång är en mask och hur många maskar kan vi hitta, alltså lite så, lite spontant.

Ped2. tar även hon ett exempel på en spontan lek om ett kojbygge för att förklara hur hon ser på sambandet.

– Bygger man en koja då kan man ju fråga barnen hur stort det ska vara för att de ska få plats, man använder sig av matte liksom. Man kan ställa frågor till barnen som, ”Nähä, nu var det för trångt i kojjan, vad gör vi nu då? ”Nu vill han också komma in och leka, så hur gör vi plats för honom?”

Ped3. menar att det bara är att hänga på barnen när det händer någonting liksom.

– När de leker affär så kommer ju matematiken in där hur mycket som helst.

Ped4. menar att möjligheterna finns speciellt för att man kan ställa utmanande frågor, om hur man ska lösa situationer som uppstår.

– Hur ska vi lösa det här och hur tror du att Laban skulle ha gjort?” – Nu blev jag rädd för att hoppa här, och hur känns det att vara rädd?” Man behöver inte prata ihjäl leken, men att man ändå har en dialog med barnen och att man spelar med och då kan vi vuxna styra in leken. Sen tror jag att man kan skapa lek av lärande situationer, t.ex. när vi är i skogen och man får hämta pinnar som är lika långa som armen och även då inta roller som ’vilda och vilda’ och göra upp en eld. Jag tror att leken i sig är lärande, men det krävs också en duktig pedagog som är väldigt observant, att man inte bara sitter på en stol så här utan att man är med.

– Jag lär mig ju väldigt mycket av eller om barnen om jag sitter och iakttar leken, då tror jag att barnen tycker det är lite av en trygghet och vågar ta ut svängarna lite, att den vuxna griper in om det blir nödvändigt. Men sen när man är med och leker tillsammans med barnen blir det ju annorlunda. Vi har ju pratat om när man är hos hårfrisörskan eller så där, vi kan se hur pojkar ibland kan vara ganska

brötiga och hårdhänta i andra lekar, men med vilken ömhet pojkarna kan visa när dem håller på med någon annans hår. Eller när pojkarna leker att dom är läkare då blir dom ömsinta, man ser andra sidor av dom. Det är jätteviktigt för då behöver dom inte vara så där stökiga emellanåt och man kan också göra att den som inte syns kan få en roll i leken. Jag tror att leken ger många positiva erfarenheter och upplevelser för barnen.

Ped5. berättar mer självklart hur man kan nå mål ur läroplanen.

– Absolut, det tror jag. Man kan uppnå nästan alla mål som man har. Man kan ju gå till skogen och leka och då kan man hitta på allt möjligt, såsom att man kanske letar efter kottar som man använder i leken, och då kan man koppla det till läroplanen direkt. Inomhus kan man nog koppla allt till läroplanen egentligen. Så det är nog inga svårigheter uppnå mål ur läroplanen.

Analys

Förskollärarna pratade om att fånga barnen i stunden, att använda sig av spontanitet. Samt att när man deltar i leken kan man styra in barnen på olika områden ur läroplanen t.ex. matematik och skriftspråkande. De menar att man kan göra det genom att ställa utmanande frågor inom

de olika områdena. En förskollärare berättade att allt man gör inomhus går att koppla till läroplanen, men bara nästan allt när man är ute. Ingrid Pramling Samuelsson och Maj Asplund Carlsson (2003) skriver om vikten i att planera utifrån vad man vill att barn ska lära sig, vilket man kan göra först när man fångat upp barnens intressen. Det är först då man kan skapa situationer som de kan lära sig av. Barn lär av varandra och Ingrid Pramling Samuelsson och Maj Asplund Carlsson (2003) menar att pedagoger kan använda barns olika tankar för att visa på en variation i barngruppen. När man kan utvärdera och reflektera tillsammans kan man också se sitt eget lärande. Lev S Vigotskij (1995) skrev om hur viktigt det är för barn att samverka med en vuxen. Det är den vuxna som kan möta barnen där de befinner sig och utmana dem därifrån till en vidare utveckling. Elisabeth Nordin-Hultman (2009) skriver ett stycke om hur olika material påverkar barns kunskaper, hon skriver t.ex. att i Svenska förskolor- skolor fattas det material för att barn ska kunna utvecklas inom ämnen som naturvetenskap och teknik. Hon menar att det är synd eftersom barnen får mindre chans att utvecklas i dessa aktiviteter som har experimenterande och laborerande inslag.

6. Slutdiskussion

Hur påverkar miljön barns lek?

Jag och flera andra har kommit fram till att miljön påverkar barns lek oerhört mycket. I avsnittsdelen där jag beskriver resultatet av intervjuerna har jag försökt sammanfatta förskollärarnas svar på ett så rättvist sätt som möjligt. Jag tycker mig fått en bild över hur förskollärarna ser på miljön de befinner sig i, samt vilket material som finns för barnen. Under intervjuerna trodde jag att jag skulle få en mer medveten syn på hur miljön påverkar barn. De gav en ganska kort och exakt förklaring på hur deras lokaler är uppbyggda. Deras svar kan bero på min formulering av frågorna. Det verkade som att det största bekymret, enligt min tolkning, var att rummen var för små jämfört med antalet barn. Eller att rummen var placerade på ett olämpligt sätt då förskollärarna önskade ha bättre uppsikt över barnen.

I litteraturgenomgången jag beskrev tidigare har jag tagit upp och belyst områden som faktiskt påverkar barn i deras utveckling, då det kommer till miljön och vilka material som finns i förskolorna. Elisabeth Nordin-Hultman (2009) menar att vi påverkas av vår miljö både positivt och negativt. Vi framställs som kloka och intelligenta varelser eller tvärtom, vi kan ses som okoncentrerade och/eller uppmärksamhetskrävande. Hon menar att miljön inte alltid stimulerar barnen till vidareutveckling. Förskollärare kan nog lätt tänka att orsaken till varför barn inte kan leka idag ligger i dagens "dator" samhälle, samt all stress dagens föräldrar befinner sig i. Detta verkar vara något som påverkar barnen negativt. Efter arbetet med denna uppsats kan jag se "problemet" med andra ögon. Om vi går tillbaka till exemplet med bondgården, då en förskollärare jämför hur barn leker idag med hur barn lekte för 15 år sen. Hon ger exempel på hur man idag behöver lära barn att leka med bondgården eftersom de annars bara kastar iväg grisen. Vilket är enligt flera förskollärare ett fel sätt att leka. Jag tänker så här, om vi inte kan koppla ihop tidigare erfarenheter (det vi sett, hört eller upplevt) med en bondgård kan vi inte heller föreställa oss hur det är att vara en gris på en bondgård, eller varför grisen finns där.

Jag tror att vuxna undermedvetet tänker att barn kan få tillräckligt med erfarenhet genom att se på tv eller höra berättelser om bondgårdar, för att sedan själva kunna leka med bondgården. Men om jag kopplar ihop detta med vad Lev S Vygotskij (Vygotskij 1995), Ingrid Pramling Samuelsson, Maj Asplund Carlsson (2003) och Sonja Sheridan (Pramling Samuelsson och Sheridan, 2006) säger de att barn lär i samspel med andra och deras erfarenheter klargörs med hjälp av andra människor. Författarna menar att barn kan lära sig genom att få utvärdera och reflektera sina erfarenheter tillsammans med både andra barn och vuxna. De menar att när vi delar erfarenheter med andra så skapar vi nya lärandetillfällen.

Så när jag reflekterar vidare kring det här med att barn idag skulle få erfarenheter genom att bara se på tv eller höra berättelser om bondgårdar gör det mig skeptisk. Det verkar inte räcka med att bara se och höra utan barn behöver även andras åsikter, tankar och idéer. Genom att endast se och höra får man inte tillräckligt med nya kunskaper och inte heller mycket bekräftelse kring det nya ämnet och erfarenheten besitter inte. Jag tycker inte att det är så konstigt att barn inte kan leka med grisen i bondgården. Då det inte finns någon förförståelse hos barnet om bondgårdens historia, vilket gör att barnen inte kan leka med den, så som förväntat. Jag tror även att vi vuxna kan ha samma problem med de färdiga förväntningarna som vi ställs inför. Hillevi Lenz Taguchi (1997) och Elisabeth Nordin-Hultman (2009) skriver

om hur något som redan är förbestämt påverkar vårt sätt att vara. Vilket är intressant, speciellt nu när man försöker att komma ifrån åldersinriktade kunskapsnivåer som Piaget skrev om (den kognitiva utvecklingen,) alltså när fokus ligger i vad barn lär i olika åldrar. Risken är att det förbestämda blir en måttstock på vad barnen ska kunna i en viss ålder. Vilket kan hämma utvecklingen eftersom man utvecklas olika snabbt, vi ligger på olika "nivåer" genom hela livet.

En av förskollärarna nämnde att hon inte tänkt på hur viktig leken är förrän jag skulle komma och intervjuva henne. Med det så tänker jag att vi alla behöver utvecklas vidare hela tiden genom att skaffa oss fler erfarenheter och kunskaper om ämnen. Vi behöver förstå hur viktigt någon kunskap är för att vi ska vilja återberätta den för andra. På så sätt det kan bli meningsfullt senare i livet. Jag menar att det verkar vara så att människans mentalitet inte är något som självmant söker ny kunskap. Vi behöver ha någon som inspirerar och visar att det är ett viktigt område att kunna för att vårt intresse ska öka och för att vi ska själva vilja söka vidare. Jag tror att det är så författarna menar när de skriver att vi lär i samspel med andra, eftersom vi delar våra livsvärldar och erfarenheter med varandra.

Vad lär barn när de leker?

Förskollärarna pratade om hur barnen utvecklas som människor, att de genom lek lär sig de sociala reglerna som gäller för alla. De menade även att genom bearbetning av verkligheten så kan man bli en människa som förstår sin omvärld. De berättade för mig om hur de använder leken för att barn ska utvecklas och skapa sig en förståelse kring både matematik och skriftspråkande. Vilket verkar vara det som är det lättaste för dessa förskollärare att se och utveckla till lek. De menade att genom lekar som affär och post får man in både matematik och skriftspråkande. Detta verkar vara det enklaste områdena i den gamla läroplanen, lpfö98, för lärarna att knyta an till. Jag tror att det beror på att de i utbildning har fått en större medvetenhet och förståelse om dessa ämnen. Jag funderar på om det beror på de krav som finns för att man ska bli behörig lärare?

Jag har med mina nya erfarenheter sett att man kan använda leken som ett verktyg för att nå fler av läroplanens mål än bara matematik och skrift. Jag tänker att istället för att koncentrera sig på Ett område ur läroplanen, som man oftast gör i den traditionella leken "affär" att man ser de typiska matematiska ingångarna men glömmer allt annat. Jag tror som pedagog att man kan träna upp sig i att se och benämna flera områden i den gemensamma leken med barn. Jag lutar lite åt Gunilla Lindqvists (1996) teori när jag skriver detta, hon gjorde nämligen en undersökning i en Engelsk skola där de arbetade med flera ämnen samtidigt. I klassrummen fanns möjligheter att bygga upp en miljö som liknade t.ex. en affär. In i affären kom det kunder som hade skrivit listor på vilka varor de skulle köpa. Någon satt i kassan och fick räkna ihop vad summan blev, sen fick kunden räkna sina pengar för att betala. Detta menar Gunilla Lindqvist (1996) resulterade i en glädjefylld inlärning i både matematik och skrift samtidigt. En av förskollärarna jag intervjuade nämnde oron som finns över att leken kanske kommer att försvinna i och med den nya läroplanen då den är mer inriktad på ämnen. Men jag tror att man kan använda leken som ett verktyg för att nå även dessa abstrakta ämnen, som

matematik, fysik och kemi. Jag tänker att man kan med hjälp av material och miljöer skapa sådana lekar som främjar fler områden, i den reviderade läroplanen 2010, än bara matematik och skrift. Tillsammans med barnen kan man t.ex. hitta en bok som har ett brett kunskapsområde, allt från känslor till mystiska upptäckfärder, till att lösa olika problem genom äventyr, för att äventyrs leken ska kunna fortsätta.

Yrkesrelevans

Med denna uppsats anser jag att jag har fått en klarare bild över alternativa sätt att arbeta med både miljön och leken. Jag har lärt mig att miljön påverkar leken. Jag har i kursen *Kulturellt meningsskapande genom musik, drama och rytmik* lärt mig att använda tid och rum på ett sätt som inspirerar barn till lek. Med denna c -uppsatsen har jag fått en större förståelse över hur viktigt det är att faktiskt involvera barnen i verksamhetens miljö, på ett annat sätt än vad som görs idag. Det kommer jag ta med mig i mitt framtida yrkesliv, att involvera barnen i miljön de befinner sig. Jag tror även att verksamheten skulle gynnas av att ha material som överraskar barn genom att man kan skapa färdiga lekvärldar så att de kan inspirera till lek. Jag tror mig även ha förstått att svårigheten inte alltid beror på ”dator” samhället. Det här med att barn inte leker så som man gjorde förr. Jag tror att det handlar om den förförståelse vi vuxna har om att alla barn kan leka, med hjälp av det de ser hör och upplever. Enligt förskollärarna i denna uppsats kan inte alla barn leka, utan att det är en uppgift vi vuxna har fått. Vi bör kunna visa barnen hur man gör när man leker. Vilket vi kan göra när vi själva tycker det är roligt att leka. Detta jag ser som en stor och spännande utmaning.

Utvärdering

Jag tycker att hela processen har gått bra. Jag har lärt mig mycket, skrivandet har väckt många nya tankar och idéer. Det skulle vara intressant att gå vidare med observationer om hur man som förskollärare leker tillsammans med barnen. Då tänker jag framför allt på hur lekar kan vara verktyg för att uppnå mål ur läroplanen. Jag hade även tyckt det skulle vara intressant att studera vidare inom äventyrspedagogik.

Det jag eventuellt skulle önska ändra på under processen är att jag tror att jag skulle vunnit på att arbeta med någon annan. Jag tror att det hade haft vinster eftersom man skulle haft chansen att diskutera och reflektera kring dessa viktiga frågor med någon annan än sig själv. Jag tror att det hade påverkat min uppsats positivt.

Referenslista

- Claesson, S. (2007). *SPÅR AV TEORIER I PRAKTIKEN Några skolexempel*. Danmark: Studentlitteratur.
- Esaiasson, P, Gilljam M, Oscarsson H, & Wängnerud L. (2010) *Metodpraktikan, KONSTEN ATT STUDERA SAMHÄLLE, INDIVID OCH MARKNAD*. Vällingby: Elanders Sverige AB
- Johansson, E. (2003). *Små barns etik* Stockholm: Liber AB.
- Knutsdotter, Olofsson, B. (2010) Vad lär barn när de leker? I Harvard, Å, & Jensen, M, (red) *Leka för att lära Utveckling, kognition och kultur*, (s.75-91). Lund: Studentlitteratur AB.
- Lindqvist, Gunilla. (1996). *Lekens möjligheter*. Lund: Studentlitteratur AB,.
- Läroplanen, den reviderade 2010.
- Löfdahl, A. (2009). *Förskolebarns gemensamma lekar- mening och innehåll* Lund: Studentlitteratur AB.
- Nordin-Hultman, E. (2009). *Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande*. Multivista, Indien: Liber AB.
- Pramling Samuelsson, I, & Asplund Carlsson. M. (2003). *Det lekande lärande barnet i en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Liber.
- Pramling Samuelsson, I, & Sheridan S. (2006). *Lärandets grorund*. Danmark: Studentlitteratur AB.
- Stukát, Staffan. (2005) *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Poland: Studentlitteratur.
- Taguchi, Hillevi Lenz. (1997). *VARFÖR PEDAGOGISK DOKUMENTATION?* Stockholm: Stockholms universitets förlag.
- Vygotskij, Lev S. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos AB.

Bilaga.

Intervjufrågor om lek och miljö i förskolan

START

1. Namn
2. Yrkestitel
3. Hur många år/ månader har du arbetat?
4. Vilka år utbildades du? Vilken inriktning gick du?
5. Hur länge har du arbetat på din nuvarande arbetsplats?
6. Vad innebär ordet lek för dig? Vad är det första du tänker på när du hör ordet lek?
7. Vad lekte du som barn? Vilket är ditt starkaste minne? Vill du berätta? Kommer du ihåg hur det kändes i kroppen när du lekte den leken? Varför tror du att du kommer ihåg just den leken?

VERKSAMHETEN

8. Hur ser era dagar ut i verksamheten, Hur ser er miljö ut både ute och inne? Vad finns för material? Hur ser rummen ut? när finns det tid att leka?
9. Har ni några lek-teorier som ni jobbar efter, vilka?
10. Vad leker ni oftast tillsammans med barnen? (Exempel, Fri lek/ styrd lek?)
11. Vilka lek- teoretiker/ eller pedagoger har inspirerat dig? Hur inspirerade de dig?
12. Vad leker barnen nu för tiden? Själva/ tillsammans med pedagogerna, är det någon skillnad?

13. När och i vilka lekar känner du dig mest delaktig. (Fri lek/ styrd lek?) Vad kan det bero på? Hur ofta känner du dig delaktig?
14. Kan alla barn leka? Får alla barn vara med och leka? Tips, på hur ni gör för att barnen ska känna sig inkluderade i lek?
15. Hur ser du på barnens utveckling när de leker? Vad är det de lär sig när de leker? Vad tror du de blir inspirerade av när de leker? (sagor, filmer, leksaker, vuxenvärlden)
16. Vad ser du för möjligheter att skapa lärande situationer i den ”fria leken”?
- Har du något exempel? Hur skulle man kunna använda barns ”fria lek” som ett redskap för att uppnå läroplanens mål?
17. Vet du hur tror du påverkar barns lek?

AVSLUT

18. Något mer du själv vill tillföra?
19. Kan jag ringa om det är något jag undrar vid senare tillfälle?
20. Något jag ska tänka på till nästa gång?